

- september 2023
- jaargang 32 - nummer 89
- losse nummers € 5,50

Kroniek

*Het is stil geworden in de Bruynzeelwijk
Honderd jaar geleden: juli-september 1923
Wie beheerden het veen nabij het Zwarte Meer?
Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924): Valsheid in zegels
en merken en Valsheid in geschriften
Harm Zienjs en Albertien Kuper, gefotografeerd
door Jan Oosting (1863-1941)*

Tijdschrift Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

De manufacturenwinkel van Melgert

In het artikel van Albert Eggens over *Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924)* wordt op bladzijde 22 de manufacturenwinkel van Jochem Melgert in Erica vermeld. Van de Historische Kring Erica ontvingen wij onderstaande foto's van deze (voormalige) manufacturenwinkel.

Het tweede pand vanaf links is de manufacturenwinkel van Jochem Melgert. Zie voor het balkon ook de inzet. (Foto's: Historische Kring Erica)

Artikelen		
Redactie		
<i>Marscha van Noesel</i>	De manufacturenwinkel van Jochem Melgert	8
	<i>Kijk je naar toen, dan zie je het nu</i>	
	Het is stil geworden in de Eernyzeelwijk	4
Redactie	Wie weet meer? Personeel postkantoor Nieuw-Amsterdam in 1922	11
<i>Piet Naber</i>	Honderd jaar geleden: juli-september 1923	12
<i>Jan Wanders</i>	Wie beheerden het veen nabij het Zwarte Meer?	18
<i>Albert Eggens</i>	Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924): Valsheid in zegels en merken en Valsheid in geschriften	21
<i>Gerben Dijkstra en Henk Vos</i>	Harun Zeengs en Albertien Kaper, gefotografeerd door Jan Oosting (1863-1941)	24
<i>Piet Naber</i>	Wie weet meer over een schilderij?	32
Bijdragen		
<i>Albert Eggens</i>	Redactioneel	1
<i>Henk Jeurink</i>	Vereenigingsnieuws	2

Productie & opmaak:
Uitgeverij Drensche, Beilen - www.uitgeverijdrensche.nl
Druk: Scholms Print & Media, Beiden

door Albert Eggens

Redactioneel

In deze *Kroniek* kunt u weer een aantal artikelen met uiteenlopende onderwerpen verwachten.

In de rubriek *100 Jaar geleden* schrijft Piet Naber over gebeurtenissen waarover de *Emmer Courant* in het derde kwartaal van 1923 heeft geschreven. Er wordt bericht over verschillende feesten, maar ook over hevige noodweer dat de regio trof. Blikseminslag, storm en wateroverlast zorgde toen voor veel schade.

Jan Wanders onderzoekt in zijn bijdrage wie het veen bij Zwarte Meer in de tweede helft van de 19de eeuw beheerde en wat hen dit opleverde. Tegelijkertijd geeft hij daarmee een inkijkje in een interessante familiegeschiedenis.

In de rubriek *Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924)* behandel ik dit keer valsheid in zegels en merken en valsheid in geschriften. Dit soort misdrijven kon slachtoffers veel (financieel) nadeel berokkenen, maar kwam volgens de rechtbankarchieven weinig voor.

Marscha van Noesel schrijft over het ontstaan van de Bruynzeelwoningen, oftewel de idyllische witte huisjes in de wijk Emmermeer.

Jan Oosting jr. werkt samen met uitgever Gerben Dijkstra aan een publicatie over de foto's die zijn grootvader Jan Oosting sr. tussen 1910 en 1930 in Zuidoost-Drenthe maakte. Gerben en Henk Vos schrijven in een bijdrage over de achtergronden van dit project en vragen lezers om informatie over onbekende locaties op de foto's.

Piet Naber schrijft over het schilderij dat in de woonkamer van Despomare hing (zie omslag binnenzijde, maart nummer).

Bestuur

Peter Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 06-38358941, pmkraan99@gmail.com.

Henk Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 06-25186205, henderik.jeurink@gmail.com.

Albert Oost, penningmeester, ledenadministrateur en webmaster, Amsterdamscheveldlaan 1, 7887 VD Erica, 06-10061012, aost3@kpnplanet.nl.

Sake H. Dijkstra, bestuurslid, Ripperdalaan 5, 9321 AH Peize, 050-7851310, sakehennie@gmail.com.

Gré Tiben-Tolner, bestuurslid, Hoofdkanaal o.z. 146, 7881 VR Emmer-Compascuum, 06-15688141, gretiben@hotmail.com.

Geert Schutrups, vicevoorzitter, Parklaan 7, 7822 EA Emmen, 06-55122978, parklaan7@home.nl.

Roelienke Weerink, bestuurslid, Rooseveltstraat 6, 7844 LN Veenoord, 06-14584162, roel_1976@hotmail.com.

Johan Withaar, bestuurslid, Laan van het Iemenhees 258, 7823 JP Emmen, 06-55581792, jwithaar@home.nl.

Redactie

Albert Eggens, redactiesecretariaat, Spitaalzoom 54, 7813 DL Emmen, 0591-859087. Gelieve kopij te zenden aan: alberteggens@hotmail.com.

Dit jaar doet Albert dit werk waar nodig nog samen met Piet Naber, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942, p.a.naber@home.nl.

Contact

- Website Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe: <https://hvzod.org>.

- Volg ons op Facebook: <https://www.facebook.com/Hist.Ver.Zuido.Drenthe/>

- Algemeen emailadres: henderik.jeurink@gmail.com.

Lid worden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Schrijf u in op:

<https://hvzod.org/lid-woorden/>
of mail: aost3@kpnplanet.nl.

Contributie

Jaarlijks wordt in februari de contributie via factuur of per incasso geïnd.

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe.

Verenigingsnieuws

door Henk Jeurink

Algemeen

Nog steeds krijgt het bestuur lovende reacties over de verschijning van het boek *Gemeente Emmen 1940-1945* van Sis Hoek op 10 mei jl. in de Kapel van Emmen. De verkoop van dit boek loopt voortreffelijk. Intussen zijn van van de 1.100 boeken ruim 850 boeken verkocht. Als er nog liefhebbers voor dit boek zijn, dan is voor een bezoek of contact met de erkende boekhandel haast geboden. De titel van het boek van Sis Hoek is: *Gemeente Emmen 1940-1945 – Kroniek van het alledaagse leven van alledaagse mensen in oorlogstijd* [ISBN/ IAN: 978-90-831098-6-2].

Peter Kraan (voorzitter HVZOD) en fotograaf Ina Meilink hebben zoeven het fotoalbum over de presentatie van het boek Gemeente Emmen 1940-1945 aan auteur Sis Hoek-Beugeling (midden) overhandigd.

Terugblik

In september pakken we de draad weer op. Wij attenderen u op de Open Monumenten Dagen nieuwe stijl op 9 en 10 september. Vanaf 2023 jaar is de organisatie in handen van het Kernteam OMD Emmen 2023

Geplande erfgoedactiviteiten

Zaterdag 9 september 2023

In het kader van Open Monumenten Dagen is er een stadswandeling in Emmen-Centrum. Onder leiding van gidsen van de HVZOD gaat de wandeling langs het Rensenpark, Oude Postkantoor en Kantongerech, gevolgd door een bezoek aan de Hervormde Kapel. Verder: wandelen over de oude begraafplaats en langs de Molenstomp naar de synagoge, waar de middag om ± 15.15 uur eindigt. Wanneer: zaterdagmiddag 9 september 2023, aanvang 13.30 uur.

Waar: Zuidzijde van de toren van de Grote of Hervormde kerk in Emmen-Centrum.

Opgave: Opgave niet nodig - geen kosten.

Zaterdag 30 september 2023

Jaarlijks wordt in de synagoge van Emmen de razzia van 2 oktober 1942 herdacht. Die nacht werden in Emmen vele tientallen Joden uit hun huis gehaald om naar Westerbork gedeporteerd te worden. Wat

Nieuwsgierig? Johan Withaar vertelt het op 30 september 2023.

Heeft u ooit de achterkant van dit gebouw gezien?

volgde was een reis naar de dood. Slechts weinig Joden doken onder, nog minder overleefden de oorlog. Een aantal Emmer Joden kwam bij de synagoge bijeen om over het vóór en tegen van onderduiken te praten. De door Johan Withaar verzorgde lezing van ongeveer een uur, gaat over de achtergrond van dertien Emmer Joden die de oorlog wel overleefden door onder te duiken in het Valtherbos. Ruim tien jaar onderzoek leverde details op die tot voor kort onbekend waren.

Wanneer: Zaterdagmiddag 30 september 2023, aanvang 14.30.

Waar: Synagoge, Julianastraat 27, Emmen.

Kosten: Geen entree en koffie/thee gratis - Ook niet-leden zijn welkom.

Opgave: Niet nodig - aantal stoelen: maximaal 48. Vol is Vol!

Woensdag 4 oktober 2023

Dag van de Ouderen door het Comité van de Ouderen Emmen. De Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe heeft die dag een stand op de beurs. De Dag van de Ouderen wordt gehouden bij het Van der Valk-hotel in Emmen.

Het programma begint om 10.30 uur met een toespraak van wethouder Guido Rink. Daarna is er een lezing van notaris Rosenbaum. Hij zal ingaan op zaken als een testament en een erfenis. 's Middags komt mevrouw Marsman uit Raalte vertellen over haar fietstocht vanuit Nederland naar en door Australië. Het programma duurt tot 15.30 uur.

Zaterdag 7 oktober 2023

Ongeveer een uur historisch wandelen door Weerdinge met Cor Westerhof. Wie door Weerdinge komt, vallen direct de eeuwenoude boerderijen op. Tijdens de wandeling vertelt Cor over de his-

torische en over de latere bebouwing. We zien de historische esgronden, lopen langs de voormalige steenbakkerij en laten daar unieke objecten zien. We komen ook nog op een historische plek waar u mogelijk nooit weer zult komen. In het dorpshuis wordt een doorlopende diaprojectie over Weerdinge gegeven waar u, onder het genot van een kop koffie of thee, vragen kunt stellen of gezellig met elkaar kunt kletsen.

Deze wandeling stond gepland voor 17 juni, maar is vanwege de warmte uitgesteld.

Wanneer: Zaterdagmiddag 7 oktober 2023, wandeling van ongeveer een uur.

Waar: Dorpshuis, Emmerhoutstraat 1, Weerdinge
Kosten: Geen kosten, koffie/thee gratis - niet-leden zijn ook welkom.

Opgave: Bij Johan Withaar: jwithaar@home.nl of 06-555 81 792.

Aantal deelnemers: maximaal vijftien per groep.
Vol is Vol!

Groep 1, start: 13.00 uur.

Groep 2, start: 14.30 uur.

Groep 3, start: 16.00 uur.

U krijgt tijdig bericht over uw vertrektijd.

Tenslotte

De laatste *Kroniek* in 2023 verschijnt op 6 december.

Mogen wij uw emailadres?

Wij sturen af en toe een mail/nieuwsbrief naar onze leden. Meestal vlak voor een activiteit om u er nog even aan te herinneren. Of extra informatie die na het verschijnen van de *Kroniek* nog binnen komt. Graag willen wij onze mails ook aan u versturen, maar daarvoor ontbreekt van een aantal leden het mailadres. Daarom vragen wij: heeft u de laatste maanden geen mail van ons ontvangen, kom dan even in actie. Geef uw emailadres via een mailtje door aan onze ledenadministratie: aost3@kpnplanet.nl Wij zorgen er dan voor dat u in het vervolg ook de actuele nieuwsberichten ontvangt.

Kijk je naar toen,
dan zie je het nu.

door
Marscha van Noesel

Het is stil geworden in de Bruynzeelwijk

Als ik uit mijn keukenraam kijk dan zie ik de puntdaken van woningen aan de H. Boomstraat in de Emmer wijk Emmermeer. Het heeft wel lang geduurd voordat ik wist dat de 'witte huisjes', zoals ze in de volksmond worden genoemd, 75 jaar geleden als bouwpakketten uit de Bruynzeel-fabriek in Zaandam kwamen. Ze staan aan weerszijden van een enkele jaren geleden aangelegde wadi. Ik kende tot nu toe vooral de Bruynzeel kleurpotloden en de gelijknamige keukens. Dat er ook gelijknamige huizen zijn waarachter ik notabene zelf woon, wist ik niet.

De 'witte huisjes' bestaan 75 jaar.

Die wadi was nodig om dit lager gedeelte van de wijk te verlossen van de wateroverlast. Ieder jaar stond de wijk wel een keer blank na hevige of langdurige regenval. Het water kroop onder de voordeur door naar de gangen en stroomde in het keldergat. De wadi is wel de oplossing voor de wateroverlast. Ik dacht dat er een soort sloot in de straat kwam, maar tot nu toe heb ik er geen

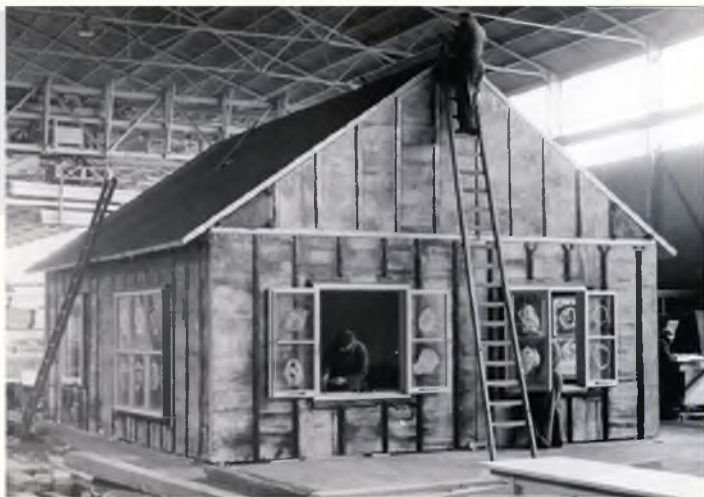
noemenswaardige hoeveelheid water in zien staan. Omwonenden doen nu hun best met wilde bloemenzaad te strooien, zodat het grasveld straks weer vrolijk kleurt met voorjaarsbloemen. De krokussen die er voor het wadi-tijdperk stonden, wil iedereen graag weer zien.

Bouwjaar 1948

De 20 'witte huisjes' aan de Harm Boomstraat en de Van der Scheerstraat in de wijk Emmermeer staan er nu dus precies 75 jaar. Reden voor een feestje? Niets over gehoord. Net zoals ik (bouwjaar 1948), staan de 'witte huisjes' nog stevig overeind. Toeval? Als je er oog voor hebt valt het op, zoals die drie straatnamen: H. Boomstraat, D.H. van der Scheerstraat en A.L. Lesturgeonstraat, genoemd naar Harm Boom (1810-1885, dagbladschrijver te Assen), Dubbeld Hemsing van der Scheer (1791-1859, uitgever en schrijver te Coevorden)

Een tekening van drie podagristen, vanaf links: Dubbeld Hemsing van der Scheer, Harm Boom en Alexander Lodewijk Lesturgeon. Vanaf 1842 publiceerden zij hun reisverhalen. Deze reisverhalen werden later onder hetzelfde pseudoniem, podagristen, gebundeld in Drenthe in vlugtige omtrekken geschetst. (Tekening: omslag van genoemd boek)

*Links: De montage in de Bruynzeelfabriek in Zaandam
Rechts: De bouw in Emmen. De vlag kan uit: het hoogste punt is bereikt!*

(Foto's: Gemeentearchief Emmen (GAE))

en Alexander Lodewijk Lesturgeon (1815-1878, predikant te Oosterhesselen en Zweeloo) (1791-1859). Samen met Alexander Lodewijk Lesturgeon waren dat de podagristen, mannen met voetjicht. Ze liepen naar Bad Bentheim voor een genezend bad om daarna weer 'lichtvoetig' terug te keren naar Drenthe. Harm Boom naar wie de straat waarin ik ook woon is genoemd, was dagbladjournalist, net als ik. Dat is dan ook een vreemd toeval; dat ik in een straat woon die is genoemd naar een

Om het prefab-bouwsel wordt als laatste een muur gemetseld en worden de dakpannen gelegd

(Foto's: GAE)

journalist die bij dezelfde krant heeft gewerkt als ik. Gelukkig heb ik geen jicht.

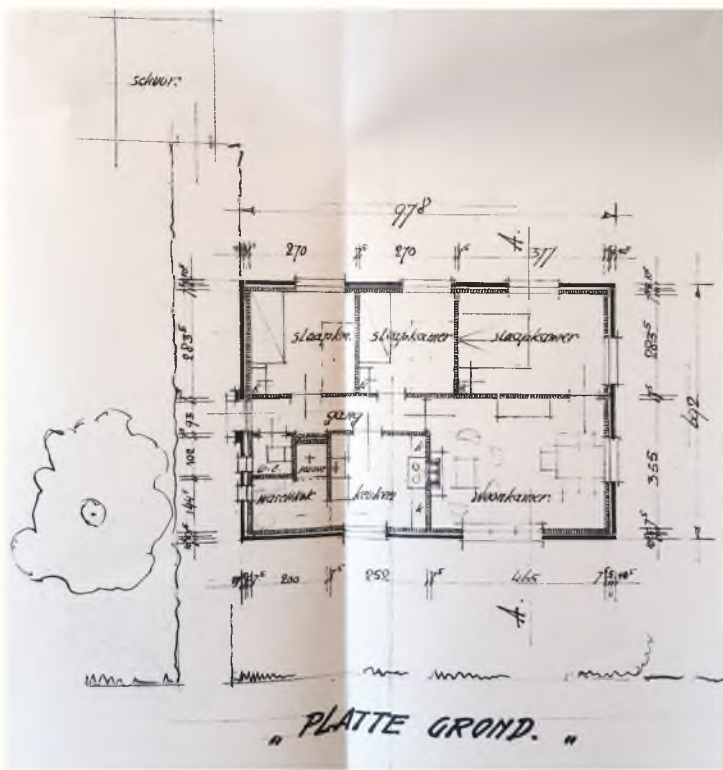
Een 'Anton Pieck' gevoel

Reden genoeg om eens aandacht te besteden aan dit unieke stukje Emmen. Uniek vanwege de ligging dicht bij het centrum, uniek vanwege de ruime kavels waarop ze zijn geplaatst en vooral ook omdat ze in principe als tijdelijke oplossing, voor de toen ook al heersende woningnood, waren bedoeld. Ze staan er nog steeds mooier, idyllischer, romantischer dan toen. Vrijstaand en sierlijk gesitueerd, parallel aan elkaar maar de fronten verschoven. De straten met de twintig woningen hebben zo een speels karakter. Wie er voor het eerst binnenrijdt krijgt een 'Anton Pieck' gevoel. Je stapt een ander tijdperk in, lijkt wel. Ongekend zoveel ruimte de bewoners rondom de woning hebben, aanvankelijk 8-12 are (800-1200 m²) per woning.

In een van de vele documenten van Burgemeester

Plattegrond van de Bruynzeelwoning
(Foto: GAE)

om de kosten te drukken, maar ook in verband met de omscholing van land- en veenarbeiders tot fabrieksarbeiders. Opgemerkt moet wel dat in de gemeente Emmen geen stedelijke maar landelijke bebouwing noodzakelijk blijft.

Een ambtenaar zei over de ruime kavels voor de Bruynzeelwoningen ooit: "Als we zo doorgaan met de verdeling van beschikbare ruimte voor woningbouw dan komen we in Odoorn uit."

De verhuurder en eigenaar, woningcorporatie Lefier, onderhoudt de Bruynzeelwoningen. Voor 2028 moeten de huizen verduurzaamd zijn en een energielabel hebben, voor zover het mogelijk is. In 2024 wordt er in dat kader dubbel glas aangebracht.

en Wethouders aan de centrale directie van Wederopbouw en Volkshuisvesting staat over de ruime kavels op 19 mei 1948: *De grootte per bouwkveld bedraagt 800 m². In de gemeente Emmen was de gebruikelijke terreingrootte per woning voor de oorlog en in de oorlog 12 tot 15 are in verband met de eisen van de bevolking die dit oppervlak nodig heeft voor de verbouwing van tuinvruchten en eventueel voor het houden van kleinvee. Ons streven is thans op deze grootte zoveel mogelijk te bezuinigen*

Wit gespakte muren

In de dertig jaar dat ik uitkijk op de buurt heb ik de steenrode buitenkant zien veranderen in wit gespakte muren, de nieuwe dakpannen zien leggen, de voortuintjes zien veranderen van overal dezelfde planten in wat saaiere grasveldjes. Natuurlijk zijn er kritische opmerkingen te noteren, zoals daken en de vloeren die niet geïsoleerd kunnen worden. De huizen hebben geen kruipruimte, zijn op de koude grond geplaatst. Maar 75 jaar geleden was dat geen probleem. Er waren ook nog kolen- en later gaskachels, maar de meeste schoorstenen zijn nu verdwenen. Nu is er centrale verwarming in alle huizen aangelegd. Sommige bewoners hebben uit nostalgische gevoelens een klein kachteltje laten staan. Die komt misschien met de energiecrisis nog wel van pas. De kelders zijn dichtgemaakt. "Wat kelder? Het was niet meer dan een gat," zei een van de bewoners. Er is ook een vliering, die voor sommigen een opslagplaats is, maar voor andere bewoners te gevaarlijk om te betreden. Nieuwsgierig geworden heb ik de dozen vol documenten over deze bijzondere buurt doorgeploegd. Van elke stap die er gezet is, bestaat wel een door de burgemeester ondertekend document. De eerste contacten tussen de gemeente Emmen en de Bruynzeel's Schaverij NV Zaandam over de levering van geprefabriceerde montagewoningen ontstonden al in 1947. Vele documenten nog onder-

De rekening voor de eerste vijf gebouwde Bruynzeelwoningen
(Foto: GAE)

‘Bruynzeel montagewoningen 20 stuks voor in het totaal 143.000 gulden!’

tekend door burgemeester Gaarlandt bewijzen de moeite die er is gedaan om het project Emmerveer zo snel mogelijk gedaan te krijgen. De twintig woningen moesten zo snel mogelijk neergezet worden om de woningnood te lenigen.

B&W stelden de gemeenteraad op 4 november 1947 voor over te gaan tot de bouw van 237 woningen waaronder de 20 Bruynzeelwoningen. En op 22 september 1947 kwam er van de fabriek in Zaandam een orderbevestiging voor het gemeentebestuur Emmen: *Bruynzeel montagewoningen 20 stuks voor in het totaal 143.000 gulden!* Dat was natuurlijk exclusief de kosten voor de bouw, de fundering, rioleringswerkzaamheden, de infrastructuur. De netto huur was vastgesteld op 156 gulden per maand. Die is nu ruim 500 euro.

Per schip

Op 14 januari 1948 vertrok het schip Jadi vanuit Zaandam naar de bouwplaats Westenesch met schipper J. Worst met de eerste drie montagewoningen. De gemeente had een bijdrage van het rijk gevraagd voor de bouw van de Bruynzeelwoningen. De minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting stemde op 17 november 1948 in met een jaarlijkse toelage in het tekort op de exploitatie voor ten hoogste vijftig jaar.

Iedereen in de wijk weet dat de buitengevel van de

huizen is opgebouwd met ‘gebikte steen’ uit Arnhem. De gemeente Emmen had uit die gemeente twee miljoen stenen gehaald voor buitengevels van honderd woningen waaronder de twintig Bruynzeelwoningen. Het zijn halfsteens buitenmuurtjes met aan de binnenzijde de aan elkaar gekoppelde prefab Bruynzeelpanelen.

De eerste huurders

De eerste huurders van de twintig woningen waren in 1948: H. de Lange met een kind, ir. Baarveldt met een kind, R.D. Mulder met twee kinderen, Joh. de Grip, Jac. Hummel, A.J. Takens met twee kinderen, H.J. Drossaart Lulofs, E. van Dijk met een kind, L. Brummans met twee kinderen, H. Roose met drie kinderen, P. Bouwsema met een kind, T. Dekker met twee kinderen, J.A.G. van de Elshout met een kind, H. Wiggers met een kind, J. Porringa met drie kinderen, J.W. Munter met twee kinderen, T. Halma, A. Jansma met twee kinderen, M.J. Cremers met twee kinderen en H.J. Bakker.

Ze woonden er met jonge kinderen in die geprefabriceerde houtskelet woningen met elk drie slaapkamers. Nu wonen er geen jonge kinderen meer. Het is stil in de Bruynzeelwijk. De meeste bewoners zijn ouderen.

Links: Wateroverlast in de H. Boomstraat. (Foto M. van Noesel)

Rechts: Winter met Henk Lubbers die op het adres H. Boomstraat 14 woonde en enige tijd na zijn verhuizing naar de Heidehiem overleed. (Foto M. van Noesel)

Bijzondere ‘ontdekking’

Behalve het gemeentearchief zijn er ook digitale wegen die naar meer informatie leiden. Soms beland je op een dwaalspoor dat toch ook weer tot een bijzondere ‘ontdekking’ kan leiden. Zo kwam ik het museum Meestof in St. Annaland (Tholen) tegen, waar een paar jaar geleden een expositie is geweest over de Bruynzeelgeschiedenis. Conservator van dat museum Ton Bruyns: ‘We hebben de expositie 120 jaar Bruynzeel opgezet omdat de oprichter Cornelis Bruynzeel (1842-1901) in ons dorp Sint Annaland is geboren. Heel summier is er aandacht besteed aan de Bruynzeelwoningen. Dat er in Emmen twintig van die huisjes staan wisten wij niet. Er hebben elders in Nederland wel een paar gestaan, maar die zijn ook in vergetelheid geraakt. Laatst hoorde ik nog van een vrouw uit Twist (Emsland) dat daar ook een Bruynzeelwoning zou staan.’

Architecten Wierenga

Een andere ‘digitale ontdekking’ is het rijk geïllustreerde boek over Bruynzeelwoningen in Suriname.¹ Een van de auteurs is de in Coevorden geboren Marte Wierenga (71). Zij werkte jarenlang bij woningcorporaties als manager vastgoed. Haar vader was Harm Albert Wierenga, zoon van Wijbo Wierenga. Beiden waren architect in Coevorden. Na het overlijden van haar vader in 1974 heeft haar broer Geert Wierenga het kantoor overgenomen. In

de jaren tachtig van de vorige eeuw is dat kantoor gesloten, net als de Bruynzeelfabriek in Zaandam. De houten Bruynzeelwoningen zijn speciaal voor Suriname ontworpen, waar een houten huis standaard was. In 1947 richtte Willem Bruynzeel, zoon van Cornelis, een houtverwerkingsfabriek op in Suriname. De fabriek produceerde triplex en spaanplaat, wat onder meer naar Nederland werd verscheept. Van het restmateriaal werden woningen gebouwd, want ook in Suriname was woningnood. Marte heeft samen met Karolien Janssens en Dirk Laporte gewerkt aan het boek. “Het is een prachtig naslagwerk voor de mensen in Suriname die in zo’n huis wonen of hebben gewoond. Als ik daar ben en ik geef iemand het boek dan zie ik de emotie bij de herinnering aan die tijd,” zegt Marte. Ze kwam tijdens haar wereldreizen ook in Suriname terecht en raakte daar zeer onder de indruk van de Bruynzeelwoningen. Het karakter en de architectonische schoonheid trokken haar aan. Wel teleurstellend dat de vele beschreven types Bruynzeelwoningen in Suriname en in het hele Caribische gebied niets met die in Emmen te maken hebben!

Marte Wierenga was ook zeer verrast dat er nog steeds geprefabriceerde Bruynzeelwoningen in Emmen staan.

Nieuwsgierig geworden naar de ‘witte huisjes’ in Emmermeer stond ze vanuit haar woonplaats Baarle-Nassau binnen een week in de H. Boomstraat en de Van der Scheerstraat.

Marte Wierenga

Marte Wierenga: “Het was in die jaren nieuw om woningen te maken van plaatmateriaal. Voor de woningen in Emmen zijn waarschijnlijk triplexplaten gebruikt die Bruynzeel als eerste in Nederland produceerde. Dat was goed plaatmateriaal om woningen van te maken. Voor de woningen in Emmen zijn die triplexplaten die als het ware over waren gebruikt. Je kunt zeggen dat montagewoningen een bijproduct vormden voor de fabriek.”

De prefab woningbouw is niet echt van de grond gekomen. Wierenga: “In 1953 zijn door Bruynzeel

Vastgoeddeskundige Marte Wierenga op bezoek in Emmermeer (Foto: Marscha van Noesel)

*Jan Bos in zijn Bruynzeelwoning in de H. Boomstraat
(Foto: Marscha van Noesel)*

nog wel noodwoningen geleverd in Zeeland met dezelfde bouwwijze. Bruynzeel was de eerste fabriek die standaardisatie toepaste in de bouw, zoals met keukens en binnendeuren. Seriematige aanpak was voor die tijd nieuw en is economisch interessant.” We lopen door de buurt. Ze heeft er zichtbaar plezier in ook gebruik te mogen maken van de gastvrijheid van de bewoners die haar een kijkje binnen hun woning gunnen. Ze kan een gevoel van jaloezie, om de vrije groene ruimte en de rust die de buurt ademt nauwelijks onderdrukken. Rust en ruimte zijn schaars goed. Wierenga: “Het verbaast me trouwens dat geen van de bewoners het plafond in de woonkamer heeft weggehaald en het dak van binnenuit heeft geïsoleerd.”

Een van de bewoners heeft de verhuurder wel gevraagd het dak te isoleren, maar dat zou aan manuren duurder zijn dan wat het aan energiebesparing zou opleveren. De huidige bewoners, niemand uitgezonderd, zijn verguld met hun wat ik altijd een *‘aards paradijsje’* noem. Iedere keer als een huis vrijkomt, en dat is zelden, schrijven vele woningzoekenden zich er voor in. De toewijzing gaat dan naar het aantal jaren dat men ingeschreven staat. Gijs Bosman van Lefier: “Er bestaat voor deze woningen niet een speciale wachtlijst. Maar de Bruynzeelwoningen zijn wel heel populair.” Waarom? Bosman: “Vanwege de vrijheid: vrijstaand en veel ruimte achter het huis. Nog steeds houden sommige mensen er duiven of bijzondere volièrevogels. Anderen hebben een moestuin.”

Jan Bos (85) woont al 30 jaar in een Bruynzeelwoning aan de H. Boomstraat. Bos: “Alle mensen die hier voor het eerst komen vinden het een prachtige omgeving. Ze zijn verbaasd over de enorme ruimte die ik achter mijn huis heb. De woonkamer is nu groot genoeg. Ik moest destijds het plafond, dat zo slecht was bevestigd, met balken stutten, want het dreigde nog verder door te zakken. Er zat een flinke deuk in.”

*Jopie Rouw heeft veel ruimte om
haar Bruynzeelwoning
(Foto: Marscha van Noesel)*

De vrijheid en de rust zijn ook de redenen waarom **Jopie Rouw (89)** al 31 jaar aan de Van der Scheerstraat woont. Ze heeft behalve een ruime garage/schuur ook nog twee gezellige overdekte terrassen in de achtertuin. Ondanks het gevoel van vrijheid die de beide bewoners ervaren, verwacht Jopie wel ooit naar een appartement te moeten verhuizen. Dat is vooral vanwege de veiligheid. Jan Bos: “Ik heb wel contact met de burens geluk-

Marte Wieringa in gesprek met de familie Kort
(Foto: Marscha van Noesel)

gig. Die doen ook veel voor me, maar er is toch veel veranderd. De gezelligheid in de hele omgeving is wel een beetje weg.”

Andere jongere bewoners hebben het daar niet over. Ze denken met geen haar op hun hoofd aan verhuizen. Sommigen hebben puur geluk gehad met de toewijzing van de woning, omdat ze uit een nood situatie of sloopwoning kwamen. Die mensen gaan altijd voor, schrijft de wet voor. Een bewoner zegt: “Ik ga hier alleen tussen zes plankjes uit. Ik denk niet ooit te zullen verhuizen naar een betere plek in de gemeente, want zo’n plek is er gewoon niet.”

Comfortabele seniorenwoningen

De woningen zijn omgetoverd tot comfortabele seniorenwoningen met soms twee of nog maar een slaapkamer. De tussenmuren zijn uitgebroken. Sommige woningen hebben tuindeuren, in andere is het sanitair eigentijds gemaakt. Met centrale verwarming en dubbelglas zijn de Bruynzeelwoningen op weg naar de volgende 75 jaar.

Alle bewoners hebben in de loop van de jaren gedaan wat ze mochten doen om het huis ruimer te maken. Sommigen hebben een nieuwe douche laten bouwen die wat ruimer is. Anderen hebben terrasdeuren gemaakt. Een enkeling heeft van de kleine ruimte bij de achterdeur, de bijkeuken, een hobbykamer of een kantoor tje gemaakt.

De ‘witte huisjes’ zijn door het actieve verduurzamingsbeleid van Lefier aan de sloopkamer ontkomen. In 2028 moeten alle huurwoningen een energielabel hebben. Gijs Bosman: “In dat programma draaien ook de Bruynzeelwoningen mee. Daar waar mogelijk verduurzamen we. Het hele gebied zou beschermd dorpsgezicht kunnen worden, maar of dat ooit gebeurt is mij niet bekend.” Dat de wo-

ningen nu 75 jaar staan was Gijs Bosman ook niet bekend. Er is in boeken of tijdschriften over het algemeen weinig over de ‘witte huisjes’ te vinden. Dat terwijl de buurt meer aandacht zou verdienen. In een artikel in het *Indies Tijdschrift* doet Pauline K.M. van Roosmalen in 2020 al een pleidooi voor het behoud van de Bruynzeelwoningen en voor de plaatsing ervan in een breed en internationaal cultureel historisch perspectief.² Maar dan heeft ze het over de woningen in Suriname. “Ik wist niets van Bruynzeelwoningen in Emmen. Het verbaast me niet trouwens, want Emmen is in architectonisch opzicht heel erg interessant. Een beschermde status heeft diverse haken en ogen. Alleen al als het over allerhande vormen van isolatie gaat, staat niet iedere eigenaar te springen om een beschermde status voor zijn vastgoed te krijgen.”

Marte Wierenga onderschrijft het historisch en cultureel belang van de Bruynzeelwoningen in Emmermeer ook van harte. Dat prefabwoningen opnieuw in de belangstelling zijn kunnen we in de media lezen. Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening Hugo De Jonge heeft er 1900 stuks in de opslag staan, die klaar zijn om geplaatst te worden. Maar er is geen bouwgrond beschikbaar!

“Nederland is al volgebouwd,” zegt ook Marte Wierenga. “Wat er aan ruimte is heeft de bestemming landbouw. En voordat je die bestemming hebt veranderd in woningbouw zijn er vele jaren voorbij.”

Tegen die tijd, denk ik stilletjes, zijn de babyboomers ver over hun houdbaarheidsdatum heen en komen er veel woningen vrij. Zo lost de woningnood zich als een golfbeweging op. Ondertussen liggen bij mij kraakacties en spandoeken met opschriften als ‘25 jaar woningnood, huisbazenbrood’ in de jaren zeventig nog vers in het geheugen.

Noten

- 1 Karolien Janssens, Marte Wierenga & Dirk Laporte, Bruynzeelwoningen in Suriname met herinneringen van Kees Tempelaar, Edam 2019.
- 2 Zie: <https://www.indiestijdschrift.nl/3104/0/products/alle-diensten/0/kanttekeningen-bij-indische-bouwkunst>.

Wie weet meer?

In oktober 1922 werd bekend dat de directeur van het postkantoor te Nieuw-Amsterdam zou vertrekken naar Stadskanaal, waar hij dezelfde functie zou krijgen. Het was een reden om een afscheidsfeest te organiseren, waarbij onderstaande groepsfoto werd gemaakt. Wie kan meer over deze foto en/of de personen op de foto vertellen. Reacties graag naar: Albert Eggens (alberteggens@hotmail.com) of naar Tineke de Roo, historische werkgroep Nieuw-Amsterdam (tinekederoo@kpnmail.nl).

is benoemd tot directeur van het post- en telegraafkantoor te Stadskanaal, H. Gorter, thans te Nieuw-Amsterdam;

'Mededelingen uit de
Staatscourant'
(uit: Haagsche Courant,
22 oktober 1922)

Op de foto zijn
afgebeeld:

- 1: Kuiper, 'surnume-
rair' (boventallig
aangesteld, ambte-
naar;
- 2: Frederik Jonker;
- 3: Andries Jonker (?);
- 4: Bijman;
- 5: onbekend;
- 6: Hamberg;
- 7: Nelly Gorter,
dochter van 17 en
18;
- 8: Andries Jonker (?);
- 9: Dubbeld Pen;
- 10: Doevendans;
- 11: Vos;
- 12: Oene Veenstra,
hulpbesteller;
- 13: onbekend;
- 14: Geert Koelma;
- 15: onbekend;
- 16: mevr. Gorter, echt-
genote van nr. 17;
- 17: Gorter, directeur
PTT-kantoor
Nieuw-Amsterdam;
- 18: mevr. Upperman;
- 19: Upperman.

door Piet Naber

100 Jaar geleden

Berichten uit de *Emmer Courant* van het derde kwartaal van 1923.

Berichten uit de *Emmer Courant* van het derde kwartaal van 1923. Een kwartaal dat vol staat met feesten: de gebruikelijke schoolfeesten in elk dorp, een groot turnfeest in Emmen aan de Willingskamp voor Drentse turnverenigingen en ook in Emmen een groots zomerfeest. Beide feesten vielen voor een groot deel letterlijk in het water want in die periode viel er veel regen. En dat terwijl er begin juli nog een hittegolf was.

4 juli 1923

EMMEN. Zaterdag was de grote dag voor de kinderen van de twee hoogste klassen van school II aangebroken en werd het schoolreisje naar Bentheim gemaakt o.l.v. het hoofd der school P. Dijkstra. Een schoolreisje naar het buitenland is zeker iets nieuws. De kinderen vertrokken met de trein van 7.59 uit Emmen naar Coevorden, waarna de grote reis naar Bad Bentheim begon. Daar aangekomen wandelden de kinderen naar het Kurhaus, waar ze werden onthaald en kennis maakten met de zwavelwaterbron. Langs mooie bospaden wandelden ze naar Waldruh en naar Fernsicht, waar alles in de omtrek te zien was. Daarna wandelden ze terug naar de steengroeven en werd het voor de leerlingen duidelijk hoe die grote bergen van steen er uit zien. Een van de hoofdnummers was de bezichtiging van het slot. Met veel belangstelling werden de ommegangen en de kantelen bezichtigd, werd de toren beklommen en werd alles door een Duitse gids, die Hollands sprak, duidelijk gemaakt. Als aandenken kregen allen een gekleurde ansicht

van het slot. Om plm. 6 uur moesten ze weer vertrekken, waarna ze om ca. 9 uur in Coevorden aankwamen. De grootste kinderen gingen van hier verder per fiets, terwijl de kleineren met een wagen werden gehaald. Om half twaalf was het hele gezelschap weer in Emmen, wel vermoeid maar hoogst voldaan over deze mooie dag.

11 juli 1923

EMMEN. Maandagavond vergaderde de Handelsvereniging in het hotel Postma. De opkomst was gering. Voorlezing werd gedaan van een ingekomen schrijven van het gemeentebestuur waarin wordt meegedeeld, in verband met het vanwege de Handelsvereniging gedaan verzoek tot riolering in een deel van het dorp en het plaatsen van een urinoir op het marktplein, dat door verbetering van de bestrating van een deel van de Westennesschersteeg riolering daar overbodig wordt, riolering overal in het dorp niet doenlijk is en tot plaatsing van een urinoir op het marktplein zal worden overgegaan.

ROSWINKELERVEEN. Door de arbeider A. Boelen is op een diepte van ruim 3 meter in het veen aan de Weerdingerdijk een bronzen speer gevonden. Als een merkwaardigheid kan worden vermeld, dat door dezelfde persoon ongeveer een jaar geleden ook een bronzen speer werd gevonden, welke toen is opgezonden naar het museum te Assen.

18 juli 1923

EMMEN. Enige kleine bengels hadden zaterdagmiddag haast een groot onheil aangericht. Bij het Haantjebak aan de oostzijde der Emmer Dennen waren ze aan het padvinder spelen, zoals ze vertelden, waarbij ook een vuurtje behoorde. Ze dachten er natuurlijk niet aan, hoe gevaarlijk dit spelletje was bij de buitengewoon felle droogte. In een ogenblik tastte het vuur de jonge dennen aan en verspreidden zich de vlammen. Gelukkig waren er gauw verschillende helpende handen in de weer, gewaarschuwd door de rookwolken en vlammen, reeds van verre zichtbaar, allereerst door de jongens zelf, die in grote angst naar het dorp snelden om de militaire politie te waarschuwen, alsmede door het klokgelui en brandhoornsignaal en wist men door het opwerpen van zandwallen het vuur vrij spoedig meester te worden.

21 juli 1923

GEMEENTE EMMEN. Na veel dagen van buitengewone hitte heeft het onweer van zondagnamiddag de vurig verbeide verkwikkende regen gebracht. Het onweer zal velen nog lang heugen. Het was zeer hevig en ernstig in zijn gevolgen. In verschillende dorpen is het noodweer geweest, waarbij veel materiële schade is aangericht. Enkele berichten: Zuidbarge: De zware onweersbui ging hier vergezeld van een windhoos, waarbij een zware eik neerstortte. De boerderij van de wed. Lutke werd door de bliksem getroffen en werd een prooi der vlammen. De wed. Lutke en haar dochter waren zo onder de indruk dat ze wegvluchtten zonder er aan te denken dat ze ongeveer f 1500,00 in huis hadden, wat ook verbrandde.

Nieuw-Dordrecht: Bij H. Lautenbach waaide een grote schuur, gedekt met pannen geheel ondersteboven en bij Jacobus Boerhof, werd, vermoedelijk door blikseminslag de halve topgevel weggeslagen

Klazienaveen-Noord: De bliksem sloeg in de woning van J. Seubers. Gelukkig hadden de bewoners net de voorwoning verlaten, bang zijnde dat de ruiten er zouden uitwaaien en zaten in de achterwoning, toen de bliksem in het voorhuis sloeg en enige ruiten en het raamkozijn vernielden, gelukkig zonder brand te veroorzaken. In een minimum van tijd geleeke de tramsplitting een rivier en moesten veel bewoners het water uit hun woningen scheppen. Het schip van H. Huizinga, liggende diep beladen met turf bij de ammoniakfabriek, werd topzwaar en zonk. Een gedeelte van de turf werd er afgeslagen terwijl bij schipper H. Meijer juist op tijd deze ramp werd voorkomen door er turf af te laden. Ook sloeg de bliksem in enige telefoonpalen van de D.S.M.-lijn. Zeven palen werden stuk geslagen en over de straat geslingerd. Bij bakker Hars werd een gedeelte van de schoorsteen verbrijzeld. Oranjedorp: De in aanbouw zijnde landbouwschuur van Drent werd grotendeels vernield en door een windhoos werd een turfhoop dwars over een wijk geworpen. De turfpersmachine van W. Frieling bleek door de bliksem getroffen en het staaldraad op grote afstand afgeknapt en ineengekronkeld. Emmer-Erfscheidenveen: Talloze bomen langs Kanaal B werden als rietstengels gebogen en geknikt. Vooral School II had heel wat stormschade. De voormalige smederij naast het huis van de wed. Schipper leek wel een ruïne, de voorgevel werd totaal weggeslagen. De bliksem sloeg in de woning van C. Zwiers, achter school I, met het gevolg, dat de heer Zwiers bewusteloos neersloeg. De sokken werden hem geschroeid, evenals een vloerkleedje. Brand ontstond echter niet. De ontboden geneesheer wist het bewustzijn weer op te wekken. Emmer-Compasuum: Bij de Herv. kerk moesten in het mooie Kerklaantje niet minder dan 6 bomen het afleggen, waarvan één op een schip terechtkwam. Foxel: Schipper Huizinga van Stadskanaal had zaterdag zijn schip van 40 ton met turf geladen en was toen vertrokken naar zijn woonplaats. Door de hevige storm schijnt het schip te zijn overgeheld, waardoor het water schepte en nadat de ene helft van de bovenlast in het water gleed, zonk het schip met het overige gedeelte in het Scholtenskanaal. Gelukkig dat niemand aan boord was, de mensen waren onherroepelijk mee naar beneden gegaan en

*Plaggenhutten.
Waarschijnlijk
stonden deze
achter de
Emmer Dennen
richting Emmer
Compascuum.
(Collectie Roelof
Boelens)*

niet te redden geweest.

Barger-Compascuum: Van de arbeider G. Hölscher werd de houten woning, welke pas klaar was, totaal omver gehaald. De bewoners werden enkele meters meegeleurd. Een wonder mag het heten dat niemand enig letsel bekwam.

Erica: Het zware onweer ging hier gepaard met zulke hevige wolkbreuken, dat zelfs ouderen zich niet kunnen herinneren ooit aanschouwd te hebben. Nabij het café Nijman werden enige palen van het elektrisch licht letterlijk bij de grond afgebroken, als waren het luciferstokjes. De zoveel belovende kampen haver liggen hier nog erger dan elders plat tegen de grond. Dat het gewas zich weer zal oprichten bij eventueel zonneschijn, acht men zeer onwaarschijnlijk.

Nieuw-Amsterdam: Toen eindelijk het weer wat begon te bedaren, bleek de woning, bewoond door de wed. Rodenhuis aan de Zijtak, in brand te staan. In een oogwenk lag het huisje tegen de grond.

Emmen: De buien met de hevige windstoten trokken hier meer om het dorp heen. Er was wel bliksemschade. De geveltop van het winkelhuis van de firma I. Jakobs Hzn. tegenover hotel Hovenkamp werd beschadigd en ook moet de bliksem in de o.l. school II zijn geslagen zonder schade aan te richten.

25 juli 1923

GEMEENTE EMMEN. Ten gevolge van de grote werkloosheid heeft het woningvraagstuk in Z.O.-Drenthe een eigenaardig karakter gekregen. Voor enige jaren, toen door de veenarbeiders nog behoorlijke lonen verdiend werden, betrokken de arbeiders de door een woningstichting of bouw-

vereniging gebouwde woningen. Die woningbouw staat in geheel Oost-Drenthe reeds meer dan twee jaren stop. Verschillende arbeiders verlaten de woningen van de woningbouw en zij die blijven wonen, kunnen de huurprijs bijna niet betalen. De arbeiders zijn daardoor genoodzaakt de woningbouw te verlaten en betrekken meestal een hut in een der vele plaggendorpen, die thans in de Drentse veenstreken verrijzen. In de gemeente Emmen bestaan er reeds een vijftal van deze dorpen, welke gevormd worden uit hutten en keten, waarvan niet één een fatsoenlijke woning genoemd kan worden. Het beste plaggendorp vindt men langs de weg van Emmen naar Emmer-Compascuum, vlak achter de Emmer Dennen. Hier treffen we meer van deze hutten aan, waar men zich bijna niet bewegen kan als het gehele gezin thuis is. Als bewijs, hoe onrustbarend het aantal bewoners van dit dorp toeneemt moge dienen, dat B. en W. van Emmen overwegen om achter de Dennen een hulpschool te bouwen voor de kinderen uit dit plaggendorp.

Nog slechter is het te Barger-Oosterveld, waar een gehele buurt 'Bloemendaal' of 'Vrijstaat' genaamd uit hutten bestaat, waar men tevergeefs een steen zoekt. Een muur van veenbollen, enige dennen om voor spanten dienst te doen, een dak van veenplaggen en het huis is gereed. Vensterruiten ontbreken vaak of zijn zeer klein. In de buurt van Nieuw-Amsterdam en Weerdinge vermeerdert het aantal hutten ook bij de week.

28 juli 1923

NIEUW-AMSTERDAM. De geruchten, die de laatste tijd de ronde doen over het vormen van een

nieuwe gemeente, schijnen toch wel een grond van waarheid te bevatten. Wij vernemen toch uit geloofwaardige bron, dat vooraanstaande personen uit Schoonebeek, Nieuw-Amsterdam en Sleen in de laatste tijd daarover druk hebben vergaderd. De voorlopige plannen zijn aldus: Er zal komen de gemeente Nieuw-Amsterdam, omvattende Nw.-Amsterdam, Veenoord, Holsloot, Erica, Oud- en Nieuw-Schoonebeek. Het zuidelijk deel der gemeente Emmen zal dus niet bij Schoonebeek worden gevoegd, maar Nw.-Amsterdam zal het centrum worden.

(Red. De *Emmer Courant* van 8 augustus vermeldt: Naar aanleiding van verschillende persberichten betreffende splitsing der gemeente Emmen deelt het bestuur van de handelsvereniging Nieuw-Amsterdam en omstreken ons mee, dat er alleen sprake is van een uitbreiding der gemeente Schoonebeek naar het noorden en het westen.

Dit derde kwartaal van 1923 vooral augustus, wordt gekenmerkt door een aantal 'grote' feesten die in Emmen gehouden worden. In de eerste plaats waren dat de gebruikelijke school- en dorpsfeesten. Van groter gehalte was het turnfeest op 28 en 29 juli en het door de Vereniging van Volksvermaken georganiseerde volksfeest (zomerfeest) van

16 en 17 augustus. Beide feesten werden van te voren ruim aangekondigd en vooraf besproken in de krant.

Helaas gooide het weer wel eens roet in het eten.

1 augustus 1923

EMMEN. Zaterdagavond en zondag zijn op de Willingskampen de aangekondigde turnfeesten gehouden, uitgaande van de Turnkring Drenthe. Na een wimpeloptocht door het dorp onder begeleiding van muziek ving zaterdagavond de ere-avond aan, waartoe verschillende autoriteiten en besturen van plaatselijke verenigingen waren uitgenodigd. De heer S. Postma, voorzitter van de ontvangende vereniging 'Hercules' sprak het welkomstwoord. De voorzitter van de turnkring 'Drenthe' J. Bergmans te Borger dankte voor de prettige ontvangst en voorbereiding. Hierna vingen de oefeningen aan, die met belangstelling werden gevolgd. Een dreigende onweersbui noodzaakte helaas het programma halverwege af te breken. Velen zochten op eigen gelegenheid een goed heenkomen en de feesttent stroomde vol. Jammer was het dat de avond hiermee was bedorven. De muziek van Euterpe deed intussen alle moeite de moed er weer in te blazen en dat lukte tamelijk goed. De dreigende lucht op zondagmorgen voorspelde weinig goeds,

Leden van het hervormd kerkkoor uit Emmen bij de opvoering van het zangspel 'Ruth de Moabitische' in Gieten. (Collectie Toos Stegeman)

Zomerfeesten - Emmen
op 16 en 17 Aug. 1923.

Inschrijving voor Suikerkramen.

Gadingmakenden voor een staanplaats met een Suikerkraam gedurende de feesten op 16 en 17 Aug. a.s. op het kermisterrein, kunnen hunne op zegel gestelde inschrijvingsblijtten vóór 10 Aug. bij den Secretaris der Vereniging voor Volksvermaken indienen.

In volgorde van het bedrag der inschrijvingen hebben de pachters keuze van plaats.

Inlichtingen, alleen schriftelijk, verstrekt ondergeteekende.

Voor het Bestuur:
A. TEPPER, Secretaris.

ZOMERFEESTEN TE EMMEN
op 16 en 17 Augustus 1923.

GROOT CONCOURS-HIPPIQUE

Voor het ter gelegenheid van bovengenoemde feesten op 16 Aug. te houden Concours-Hippique kunnen inschrijvingen worden ingezonden bij den Secretaris voor:

1. PAARDEN,
gereden door landbouwers, van leden van de Tentoonstellingsveren. „Het Zuidenveld”. 1e prijs f 40 en medaille, 2e prijs f 20, 3e prijs f 10, 4e prijs f 5.

2. OPEN KLASSE,
1e prijs f 125 en medaille, 2e prijs f 75, 3e prijs f 40.
De 1e en de 2e prijswinnaar uit rubriek 1 zijn verplicht in rubriek 2 mede te dingen.

3. SPANNEN,
1e prijs f 50, 2e prijs f 25.

BIJ ALLE RUBRIEKEN HENGSTEN UITGESLOTEN.
Inschrijvingen vóór 10 Augustus te richten aan den Secretaris van de Vereniging voor Volksvermaken te Emmen.
Voor het Bestuur:
A. TEPPER, Secretaris.

DE VOLKSFEESTEN

te EMMEN

op 16 en 17 Augustus a.s.
worden opgehelderd met muziek van een

te klas Duitse Kapel.

Enkele advertenties uit de Emmer
Courant in de weken voorafgaand
aan het zomerfeest

maar het viel mee. Onder af en toe een regenbuitje werden 's morgens de verschillende wedstrijden gehouden. Om één uur begon de optocht waaraan elf verenigingen deelnamen. Terug op het terrein volgde eerst een vaandeldefilé en de opstelling van de turners en enkele toespraken. Het middagprogramma bestond verder uit: vrije oefeningen voor de heren, estafette dames, vrije- en gereedschaps-oefeningen, toestelturnen (dames en heren) en 100 meter snelloop. Daarna werden de prijzen uitgereikt door de voorzitter van 'Hercules'. 's Avonds gaf Euterpe nog een concert, waarbij gedanst kon worden.

4 augustus 1923

EMMEN. Het grote succes met de opvoering van het bijbelse zangspel 'Ruth de Moabitische' door het hervormde kerkkoor te Emmen onder leiding van mevr. Van Assendorp, dit voorjaar te Emmen behaald, ligt nog vers in het geheugen. Telkens was de toeloop overgroot. Het kerkkoor zal nu a.s. zondag in het Zwanemeer te Gieten het zangspel opvoeren.

Op 8 augustus 1923 werd in de krant geschreven: 'Zondag werd door het vrijzinnig hervormde kerkkoor van Emmen een openluchtvoorstelling van 'Ruth de Moabitische' gegeven in het Zwanemeer, het mooie dennenbos bij Gieten. De voorstelling werd begunstigd door buitengewoon prachtig weer en geen wonder dat honderden zich van heinde en verre hadden opgemaakt om dit zangspel te zien opvoeren. Alleen uit Gieten zelf zag men slechts

enkele mensen. Tussen 700 en 800 betalende bezoekers waren aanwezig.

18 augustus 1923

EMMEN. Gedeelten uit het krantenverslag van het zomerfeest op 16 en 17 augustus, dat voor het grootste deel in het water viel door de regen: De fakkeloptocht van de avond er voor kon doorgaan. Dat gold ook voor de historische optocht op de eerste ochtend van het feest. Zo'n 30 deelnemers waren gekleed als koning Willem I met zijn gevolg. Ook deden een aantal versierde wagens mee. Het concours-hippique van de middag kon tussen de buien door afgewerkt worden op een drassig geworden terrein. Op de tweede dag moest een gedeelte van de motorwedstrijden worden afgelast, alleen het motorrijden ging door. Zelfs het vuurwerk van de laatste avond ging niet door. Alleen op het kermisterrein en in de cafés was het tot laat in de avond een drukte van belang. De *Emmer Courant* van 22 augustus spreekt van een treurig verlopen volksfeest en van een grote teleurstelling voor de Vereniging van Volksvermaken die er veel energie en geld ingestoken had.

29 augustus 1923

EMMEN. Aan de Weerdingerstraat (nu een deel van de Hoofdstraat) hebben Gebr. Jakobs, voorheen te Sleen, een zaak geopend in herenconfectie en maatwerk, benevens een handel in goud- en zilverwerken. Van buiten: een modern uitziend gebouw met twee grote, rond afgewerkte etalages,

Helemaal rechts de in augustus geopende herenconfectiewinkel van de Gebroeders Jakobs. Tegenwoordig staat op deze plek een kledingzaak met speciale dameskleding. (Collectie Piet Naber)

waarin een paar kolossale etalagespiegels, welke de tentoongestelde goederen op hun voordeligst doen uitkomen. Van binnen; ruim en degelijk ingericht. De winkel: een mooi interieur, het kantoor, de paskamer met technisch aangebrachte spiegels, de ateliers, de magazijnen, alles naar de laatste smaak ingericht. R. Kliphuis te Emmen en H. Warringa te Noord-Sleen waren resp. architect en aannemer van het gebouw.

29 september 1923

EMMEN. Het departement Emmen van de Maatschappij tot Nut van 't algemeen heeft besloten een abonnement te nemen op de Wereldbibliotheek en op de daaraan verbonden Vakbibliotheek, zulks ten behoeve van de Nutsbibliotheek. Tot het nemen van genoemd abonnement is overgegaan ten einde jongelieden e.a. die een vak beoefenen in de gelegenheid te stellen vakliteratuur te kunnen bekomen. Opgemerkt wordt, dat ook niet-nutsleden tegen de gewone prijs, 2 cent per boek en per deel, gebruik kunnen maken van de Nutsbibliotheek. Teneinde de boeken en ook de omslagen zo zindelijk mogelijk te houden zal het bestuur de lezer, die het boek beschadigd of bevuilt aansprakelijk stellen voor de daarvoor te maken onkosten.

Het gebouw van de oude lagere school I aan het Kerkpad. In 1923 werd het onder andere gebruikt door de Nutsbibliotheek. (Collectie Piet Naber)

door
Jan Wanders

Wie beheerden het veen nabij het Zwarte Meer

De eigenaren van het uitgestrekte veengebied in Zuidoost-Drenthe waren de markegenoten van Noord- en Zuidbarge. Veel vermogende families kochten in een uitgifte van de veenplaatsen in 1863 van de in totaal 3352,54 ha veen hieruit vele veenplaatsen uit belegging en voor de pacht die het opleverde. Hieronder waren ook de vele veenplaatsen om het Zwarte Meer.

Eigenaren die hierbij mijn aandacht trokken waren Willem Jans Kiers en Klaas Ensink. Zij kochten vele veenplaatsen in sectie I, waar ook Zwartemeer onder viel.

Klaas Ensink was met de schoonmoeder van Willem Jans Kiers getrouwd. Hoe de heren aan hun vermogen kwamen is een bijzonder verhaal.

In Noordbarge was al voor 1700 het boerengeslacht Frieling woonachtig. Drie vrijgezelle broers uit deze familie, Willem Lutke Frieling (1759-1840), Luchien Lutke (1763-1833), Jan Lutke (1765-1837), hadden een boerderij met vele landerijen met paarden, koeien, schapen, kippen en al het materiaal dat voor een boerderij nodig was. Hun vermogen was niet gering. Alleen konden ze het

werk op de boerderij niet aan en daarom hadden zij boerenknechten en een dienstmeid als personeel. Willem Lutke Frieling, de oudste, wilde zijn vermogen veilig stellen, zodat zijn nalatenschap goed bewaard werd. Hij trouwde op 70-jarige leeftijd op 18 juni 1829 met zijn 28-jarige dienstmeid Jantien Joling. Uit deze relatie werd op 1 april 1830 hun enig kind, dochter Eemtien Lutke Frieling geboren. Eemtien werd vernoemd naar de moeder van Willem Lutke Frieling, Eemtien Strating. Toen achtereenvolgens de broers Luchien Lutke in 1833 en Jan Lutke in 1837 overleden, kwam het vermogen van de beide broers op naam van de oudste overgebleven broer Willem Lutke Frieling te staan. Bij het overlijden van Luchien Lutke in 1833 waren Willem Lutke en Jantien Joling voor 2/3 eigenaar en Jan Lutke voor 1/3. In de nalatenschap die notaris Slingenberg uit Coevorden vrijgaf, zat ook nog de nalatenschap van hun ouders verwerkt. Het bestond uit 102 percelen, weilanden, hakhout, akkers en veengebieden bij Loeksham en Noordbarge. Wil-

*Jantien Joling (12-8-1802 - 05-02-1872) en
Klaas Ensink (06-06-1815 - 02-02-1895)
(Collectie Freerk Veldman)*

Eemtien Lutke Frieling (01-04-1830 - 24-01-1890)
Willem Jans Kiers (19-12-1833 - 27-12-1907)
(Collectie Freerk Veldman)

lemsoord bij Loeksham schijnt vernoemd te zijn naar een Willem Frieling.

Toen Jan Lutke in 1837 kwam te overlijden bestond zijn nalatenschap uit vier paarden, zeven melkkoeien, tien korven met bijen, drie boerenwagens, vijf eggen, ploegen en paardentuig, boerengereedschappen, brandstoffen, aardappelen, vele landerijen enz. In totaal erfden Willem Lutke en zijn vrouw hiervan 19.609 gulden (tegenwoordige waarde: € 227.757,81), waarvan Willem Lutke $\frac{1}{4}$ gedeelte op naam krijgt en Jantien Joling $\frac{3}{4}$ deel. Als vervolgens drie jaar later haar man Willem Lutke Frieling op 6 maart 1840 overleed waren alle bezittingen voor zijn echtgenote Jantien Joling, die zijn dienstmeid was geweest, en haar tienjarige dochter Eemtien, die de laatste loot was van het Frieling-geslacht. Het werden rijke erfgenamen.

Jantien Joling trouwde op 40-jarige leeftijd drie jaar na het overlijden van haar man op 13 juli 1843 met de 28-jarige schoenmaker Klaas Ensink uit het Duitse Laarwold, die door dit huwelijk ook een vermogend man werd en later samen met zijn vrouw veel invloed had in de marke Noord- en Zuidbarge. Dochter Eemtien, ook wel beschreven als Eemtien Lutke Frieling, trouwde op 29-jarige leeftijd op 21 mei 1859 met de 25-jarige koopman

Willem Jans Kiers, geboren op 19 december 1833 in Zeerijp, gemeente 't Zandt. Tot 11 mei 1868 waren ze woonachtig in Noordbarge, daarna verhuisden ze naar de monumentale herenboerderij Dinghweer op het Groningerland te Lellens bij Ten Boer die ze in 1867 aankochten.

De Frielings waren lidmaat van de Christelijk Afscheidenen, later Christelijk Gereformeerd, in Emmen. Jantien Joling stelde haar boerderij in Noordbarge in 1841 ter beschikking voor kerkdiensten voor de Afscheidenen en had een groot aandeel in de oprichting en bouwkosten in 1843 voor de Christelijk Gereformeerde kerk aan de Westenesschersteeg in Emmen.

Links: De monumentale herenboerderij Dinghweer op het Groningerland te Lellens bij Ten Boer.

Rechts: Duivenslagpoort in 1967. In de duivenslag zitten nog duiven.

(Foto's: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Vooraanzicht Dingweher (Door Hardscarf - Eigen werk - Wikimedia)

Klaas Ensink, Jantien Joling en dochter Eemtien behoorden inmiddels met hun 64 aandelen in de Marke van Noord- en Zuidbarge tot de grote eigenaren hiervan. Het huwelijk van dochter Eemtien op 21 mei 1859 met de koopman en houthandelaar Willem Jans Kiers uit het Groningse Zeerijp bracht de handel in deze familie op gang. De eerste aankoop van Kiers was een perceel bouwland van 1.27.40 ha in 1859. De volgende aankoop in 1863 was een huis en erf 3.70 ha van de landbouwer Hendrik Zwiers uit Noordbarge. Op dit perceel kwam later de Coöperatieve Stoom Zuivelfabriek. Dan beginnen de grote aankopen van Ensink en Kiers uit de eigendommen van de marke van Noord- en Zuidbarge tot de grens met Sleen, Emmer-Erfscheidenveen, Barger-Oosterveld en Nieuw-Dordrecht en een gedeelte van Barger-Compascuum en Zwartemeer tot aan het Amsterdamscheveld, Runde en Strengvenen en het Westerveen. Toen Jantien Joling op 5 februari 1872 overleed, kwam door vererving een groot gedeelte in bezit van dochter Eemtien Lutke Frieling.

Eemtien had op haar naam in sectie D28 veenplaatsen groot 155.56 ha veen en in sectie I eveneens 28 veenplaatsen groot 176.24 ha veen samen 331.80 ha veen. Ook Willem Jans Kiers had ruim 386 ha veen op zijn naam staan. Het wisselde nogal eens

met aan- en verkoop. Rondom het Zwarte Meer bezaten ze samen 27 veenplaatsen met in totaal 221.42 ha veen met op de verpachte veenplaatsen vier woningen. Vanaf 1868 beheerde Willem Jans Kiers vanuit zijn monumentale boerderij Dinghweer in Lellens bij Ten Boer in Groningen de eigendommen van hem en zijn vrouw.

Dinghweer was een eeuwenoude boerderij uit de 17de eeuw. Ze lieten een zogenaamde pronkkamer inrichten in het voorhuis, wat bij de kapitale boerenstand hoorde. In 1873 liet Kiers een grote grafkelder bouwen op het achtererf waar de familie ligt begraven met zeven personen. Bijna 100 jaar was deze boerderij in het bezit van de familie Kiers. In 1973 verliet de familie de boerderij. Het was twee jaar voor hun vertrek als rijksmonument aangegeven en is inmiddels enkele keren gerestaureerd, onlangs nog in 2017 vanwege aardbevingsschade.

Door het bezit van veel veenplaatsen had het echtpaar Kiers-Frielink, evenals veel andere grootgrondbezitters, invloed op de economische en landschappelijke ontwikkeling van Zwartemeer.

Bronnen

Kadastrale gegevens.

Notariële aktes (Drents Archief)

Dinghweer (Wikipedia)

Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924) - Valsheid in zegels en merken en Valsheid in geschriften

Rechtbank bij dagvaarding van den 2 Januari 1912
tegen

In het *Wetboek van Strafrecht (Sr.)* gaan de artikelen 216 tot en met 235 (titels XI en XII) over ‘valsheid in zegels en merken’ en ‘valsheid in geschriften’. Dit soort zaken draaide om opzettelijke misleiding, waarmee de pleger een bepaald voordeel hoopte te bemachtigen. De arrondissementsrechtbank in Assen heeft vijf individuele veroordelingen uitgesproken wegens het plegen van deze vorm van criminaliteit in de gemeente Emmen gedurende de jaren 1910-1924. Dat is 0,08% van het totale aantal van 6.649 veroordelingen. Natuurlijk werden niet alle delictstypen binnen deze misdaadcategorie even vaak gepleegd, terwijl sommige in deze periode helemaal niet door de rechtbank zijn behandeld.

Valsheid in zegels, merken en geschriften

[art. 222 Sr.] Het was strafbaar om van rijkswege uitgegeven zegels die al een keer gebruikt waren te ontdoen van hun ongeldigheidskenmerken en opnieuw in omloop te brengen. Het bezit van en de handel in gebruikte zegels was eveneens strafbaar, als het de bedoeling was om die zegels als nieuw te gebruiken. Postzegelverzamelaars hoefden zich dus geen zorgen te maken. In de periode 1910-1924 speelde in de gemeente Emmen slechts één strafzaak omtrent het opnieuw in roulatie brengen van gebruikte zegels. De zeventienjarige Willemetje Snijder uit het Amsterdamscheveld plakte in februari 1912 opzettelijk twee gebruikte postzegels van ieder tweeënhalve cent ter frankering op een brief, waarna ze die aan brievenbesteller Dubbeld Pen meegaf. Op het postkantoor te Nieuw-Amsterdam

Historicus Albert Eggens is gespecialiseerd in Drentse criminaliteit aan het begin van de twintigste eeuw. In deze rubriek bespreekt hij per aflevering een bepaalde categorie misdrijven, aan de hand van voorbeelden uit onze gemeente van ongeveer honderd jaar geleden.

Albert Eggens

constateerde Pen echter dat beide postzegels ‘eene bewerking’ hadden ondergaan. Verder ontdekte hij ‘nog sporen (...) van den stempelafdruk, waarvan die postzegels bij een vorig gebruik waren voorzien om ze voor verder gebruik ongeschikt te maken’.¹ Het meisje gaf toe dat ze postzegels van een andere brief had losgeweekt en de stempelafdrukken zo goed mogelijk uit had proberen te wissen. De rechter verklaarde haar schuldig, maar omdat Snijder tijdens de rechtszaak nog geen achttien jaar oud was, kwam ze er met een relatief lage geldboete van twee gulden vanaf.

Dubbeld Pen, begin jaren '30 (Collectie familie Pen)

In het gebouw met de toren was het postkantoor van Nieuw-Amsterdam gevestigd. (Collectie Roelof Boelens)

[art. 225 Sr.] Iemand maakte zich schuldig aan ‘valsheid in geschriften’ als diegene een document vervalste of vals opmaakte, dat als bewijs van een bepaald feit kon dienen of waaruit een recht, verbintenis of kwijtschelding van schuld kon ontstaan. De dader moest dan wel het oogmerk hebben gehad om het vervalste document als echt te (laten) gebruiken en er moest worden aangetoond dat uit dat gebruik ‘eenig nadeel’ had kunnen voortvloeien. Het maakte voor de strafbaarheid niet uit of het desbetreffende document gedrukt, getypt of met de hand geschreven was. Hendrik Meijer uit Emmen was als ambtenaar van de gemeente Emmen onder andere belast met het verstrekken van zogenoemde ‘attestatiën de vita’. Dit waren uittreksels uit de burgerlijke stand waarmee iemand internationaal kon aantonen dat hij of zij nog leefde. Zo’n document was van belang om bijvoorbeeld aanspraak op bepaalde uitkeringen te kunnen maken. Meijer was aangeklaagd, omdat hij in 1917 twee kwitanties die bij de attestaties de vita van de gepensioneerde koloniale militair S. Jager hoorden, met de handtekening van Jager had ondertekend. Door die actie had hij de mogelijkheid gecreëerd om het gagement van Jager achterover te kunnen drukken. Tijdens de rechtszitting bekende Meijer de tenlastelegging, maar niet dat hij uit winstbejag gehandeld zou hebben. De beklagde wees er daarbij op dat hij het geld gewoon aan Jager had uitbetaald, wat de gedupeerde bevestigde. Het

bleef echter onduidelijk waarom Meijer de handtekening van Jager dan wel had vervalst. Volgens het Openbaar Ministerie deed het er weinig toe dat het geld uiteindelijk toch bij de rechtmatige eigenaar was terechtgekomen, aangezien het handelen van Meijer wel degelijk nadeel had kunnen opleveren. Blijkbaar was de rechter niet overtuigd van Meijers schuld, want hij sprak hem wegens gebrek aan bewijs van alle verdachtmakingen vrij.²

Willem Meeuwis Roest uit Erica zou in de herfst van 1920 een voorraad manufacturen van winkelier Jochem Melgert in die plaats overnemen (zie foto binnenzijde omslag). Daarvoor was een borgstelling afgesproken, die Roest door zijn vader zou laten tekenen. Het benodigde document had hij van notaris Heerma van Voss in Nieuw-Amsterdam ontvangen. In plaats van dat hij zijn vader liet tekenen, zette Roest echter zelf de handtekening van zijn vader onder het document. Het bedrog kwam uit en Roest moest naar de rechtbank in Assen om zich te verantwoorden. Uit het verslag van de rechtszitting blijkt dat de beklagde tot zijn daad was gekomen om sneller zaken met Melgert te kunnen doen. Dat neemt niet weg dat de vader van Roest benadeeld had kunnen worden, als op basis van het valse document een vordering was ingesteld. De rechter achtte valsheid in geschriften daarom wettig en overtuigend bewezen en legde Roest een gevangenisstraf van vier maanden op.³

*In de villa
La Paix
was het
notaris-
kantoor
van
Heerma
van Voss
gevestigd.
(Collectie
Roelof
Boelens)*

Johanna Klaziena Leutscher uit Barger-Compascuum werd ervan beschuldigd dat zij op enig moment in 1919 of 1920 een kwitantie had vervalst, die als bewijs diende van een door haar echtgenoot Hendrik Wenning aan Johannes Leutscher gedane betaling.⁴ Wenning had namelijk geld van Leutscher geleend, waaromtrent afspraken over het betalen van rente en aflossing waren gemaakt. Op het door Johannes Leutscher ondertekende document stond onder meer geschreven dat hij 105 gulden aan rente over de periode 1 mei tot 31 oktober 1919, alsmede 50 gulden aan aflossing van Wenning had ontvangen. Johanna Klaziena had het document echter in handen gekregen, waarna ze het getal '50' stiekem in '1950' had veranderd. Achter het woord 'aflossing' had ze vervolgens 'zegge negentienhonderd vijftig gulden' genoteerd. Volgens de Officier van Justitie had de vrouw de kwitantie 'als echt en onvervalscht' willen gebruiken, waardoor Leutscher nadeel had kunnen ondervinden. Hoewel onduidelijk blijft waarom, zag de rechter dit anders en daarom sprak hij haar vrij.⁵ Jan Hendrik Mensing uit Nieuw-Amsterdam moest voor de rechtbank in Assen verschijnen, omdat hij eind mei 1922 geld van Hiltje Koelma had proberen af te troggelen. Hij had haar namelijk een vals briefje overhandigd waarop 'Koelma wees zoo goed en geef J.H. Mensing F 5. J. Klok' stond geschreven. Koelma had echter direct door dat de boodschap niet van de genoem-

de Klok afkomstig was en dat Mensing haar dus om de tuin probeerde te leiden. In deze strafzaak constateerde de rechter dat het ten laste gelegde feit in de aanklacht niet op de juiste wijze was omschreven. Daardoor voldeed de dagvaarding niet aan de wettelijke eisen, met als consequentie dat de rechter die nietig verklaarde.⁶

Noten

- 1 *Drents Archief (DA), Arrondissementsrechtbank te Assen, 1878-1937 (AA), inventarisnummer (inv. nr.) 45, Vonnissen in strafzaken 1878-1929 (Vonnissen), vonnis 253 van 15 april 1912.*
- 2 *DA, AA, inv. nr. 59, Vonnissen, vonnis 747 van 11 juli 1918; Provinciale Drentsche en Asser Courant (PDAC), 'Rechtzaken', 2 juli 1918, 2.*
- 3 *DA, AA, inv. nr. 66, Vonnissen, vonnis 249 van 2 mei 1921; Emmer Courant. Nieuws- en Advertentieblad voor den Zuid-Oosthoek van Drenthe (EC), 'Rechtzaken', 20 april 1921, 3*
- 4 *Het vonnis geeft geen uitsluitel over een eventueel verwantschap tussen Johanna Klaziena en Johannes Leutscher. Weliswaar had de vrouw een jongere broer die zo heette, maar hij was nog minderjarig op het moment waarop het strafbare feit was gepleegd. Het is om die reden de vraag of hij bij de bewuste lening betrokken was. Het feit dat in het rechtbankverslag wordt gesproken van een 'zekeren' Johannes Leutscher kan erop wijzen dat het hier om iemand anders dan de jongere broer ging.*
- 5 *DA, AA, inv. nr. 66, Vonnissen, vonnis 620 van 19 december 1921.*
- 6 *DA, AA, inv. nr. 67, Vonnissen, vonnis 371 van 25 september 1922.*

door
Gerben Dijkstra en Henk Vos

Harm Ziegns en Albertien Kuper, gefotografeerd door Jan Oosting (1863-1941)

In het begin van de 20ste eeuw fotografeerde Jan Oosting (1863-1941) in de omgeving van Emmen. Van zijn foto's zijn 250 glasnegatieven bewaard gebleven. Na zijn overlijden kwamen deze bij zijn dochter Digna Cornelia Oosting (1900-1993) terecht. Zij gaf de glasnegatieven aan verzamelaar Jans Brands. In 2006 zijn de glasnegatieven door Sis Hoek-Beugeling gedigitaliseerd. Vervolgens hebben een aantal Emmenaren, onder wie Pim Mensingh, afdrucken van de foto's bekeken en suggesties gedaan over de mogelijke locaties. In het boek *Toen kinderen nog op straat speelden* beschrijft Mensingh in hoofdstuk 1 Jan Oosting als een veelzijdig man.¹

De foto's

Jan Oosting sr. had een duidelijke voorkeur bij het maken van foto's. Statige, imposante boerderijen fotografeerde hij niet zo veel, daarentegen legde hij veel keuterijen en kleine boerderijen op zijn glasnegatieven vast. Zo maakte hij een paar keer van het eenvoudige onderkomen van de familie Potgieter aan de Binnenweg in Noordbarge foto's en was hierop van de grote boerderij van Haasken/Diedering slechts een klein gedeelte van het voorhuis zichtbaar. Ook de gevels van winkelpanden en 'villa's' in de Hoofdstraat en de Wilhelminastraat fotografeerde hij in beperkte mate. Liever ging hij op zijn fiets het veld in om bij de meanderende Sleenerstroom koeien te fotograferen. Dat deed hij ook in de Willingekampen, waar hij de zogenaamde 'grachten van de bisschop' (lagen in het noordoosten van het huidige Rensenpark) fotografeerde of maakte hij foto's van de zandheuvelds in de Emmer Dennen.

Vanaf juli 2023 werkt Jan Oosting samen met uitgever Gerben Dijkstra aan een publicatie over de foto's die zijn grootvader tussen 1910 en 1930 in Zuidoost-Drenthe maakte. In deze bijdrage wordt om informatie over vier van zijn foto's en in het bijzonder over de familie Ziegns in Zuidbarge gevraagd.

Daarnaast maakte hij foto's van plaggenhutten op het bovenveen. Ook de molens in Emmen/Westenesch, Weerdinge en Zuidbarge legde hij met zijn camera vast.

Familie Ziegns in Zuidbarge

Bij zes van zijn foto's werd na 2006 door kenners van oud-Emmen de familienaam Ziegns en/of Rietlandenstraat genoemd. Bij twee foto's werd zowel Ziegns als Evers genoemd. Bij de gegevens die wij ontvingen werd niet het (latere) huisnummer vermeld.

Aangezien de foto's in het begin van de 20ste eeuw zijn gemaakt is eerst gekeken of er aanknopingspunten waren met de kadastrale gegevens van 1880. Van genoemd jaar is een kadasterkaart van Zuidbarge en zijn de kadastrale gegevens per perceel digitaal te raadplegen.

Om het juiste adres te traceren is eerst gekeken of er ook een Ziegns was die in 1880 onroerend goed in Zuidbarge bezat. En die waren er: Albert en Harm Ziegns.

Geert Ziegns

De vader van Albert en Harm was schoenmaker Geert Ziegns (1810-1870). Hij had zich tussen oktober 1843 en oktober 1845 vanuit Valthe in Zuidbarge gevestigd.

De woning Zuidbargerstraat 46 had in 1904 het huisnummer Zuidbarge, 154A. Uit een beschrijving van het huis uit dat jaar is op te maken dat de vloeren van steen waren en dat het privaat een ton was. Het drinkwater werd uit een put gehaald en was goed van kleur, smaak en bruikbaar. De toestand van het onderhoud van de woning was matig.³

(Uit: Drents Archief, Beeldbank, nummer MZ11020050202)

Geert Ziengs was in juni 1843 met Fenna (Klaas-sens) Wichers gehuwd. In september 1843 was hun eerste kind, Albert, in Valthe geboren. Daarna verhuisden zij naar Zuidbarge, waar op 26 oktober 1845 hun zoon Jan werd geboren die op dezelfde dag overleed.

Uit de aantekeningen van Lucas Rabbers (1788-1864) blijkt dat Geert Ziengs vanaf mei 1848 woon- en werkruimte bij hem huurde, want op 30 mei 1849 vond de eerste afrekening plaats. Uit de aantekeningen van Rabbers blijkt verder dat Ziengs ook huiden van koeien, kalveren, ossen en paarden van hem kocht. De huiden werden door Ziengs gebruikt om schoeisel van te maken. Het pand dat Ziengs huurde, stond op het huidige adres Zuidbargerstraat 46. Waar Ziengs tot mei 1848 in Zuidbarge heeft gewoond, is niet bekend. Albert Ziengs (1843-1911) bleef met zijn vrouw Hillegien Reinders bij zijn ouders op het adres Zuidbargerstraat 46 wonen. Net als zijn vader was hij schoenmaker. De zoon van Albert, Gerard (1878-1960), gehuwd met Willemina Reinders, was behalve schoenmaker ook slachter. Ook hij woonde op het adres Zuidbargerstraat 46.²

Woning Rietlandenstraat 50

In 1887 verkocht Geert Bults, landbouwer in Zuidbarge, samen met de weduwe van Harm Zwiens (1811-1883), Zwaantien Stegen (1806-1889), eigenaar van een perceel heide, D 3459, groot bijna 4 ha, zijn aandeel aan de broers Albert Ziengs en Harm Ziengs, die aan de Zuidbargerstraat 46 woonden. Zij lieten in 1887 een boerderij bouwen op dit perceel heide van bijna 4 ha dat zij in cultuur brachten.

In 1895 vond er na het overlijden van Jan Zwiens (1839-1895), landbouwer in Zuidbarge, een scheiding van het gemeenschappelijk bezit plaats. Het kadastrale perceel D 3459 (huis en heide) werd opgesplitst in de percelen D 6829 (huis),

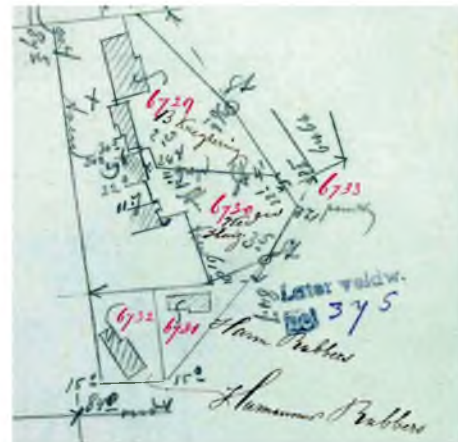

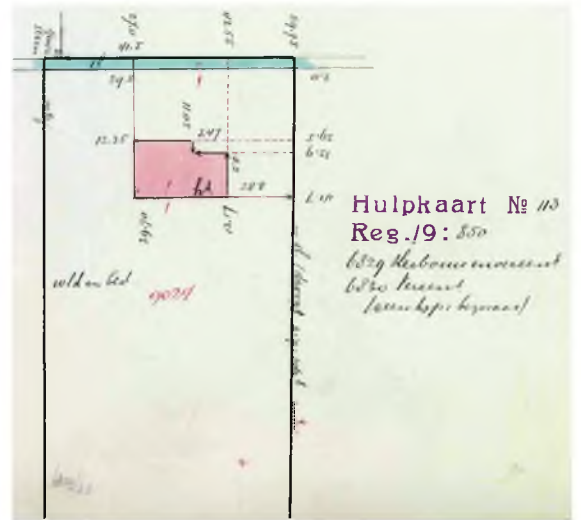
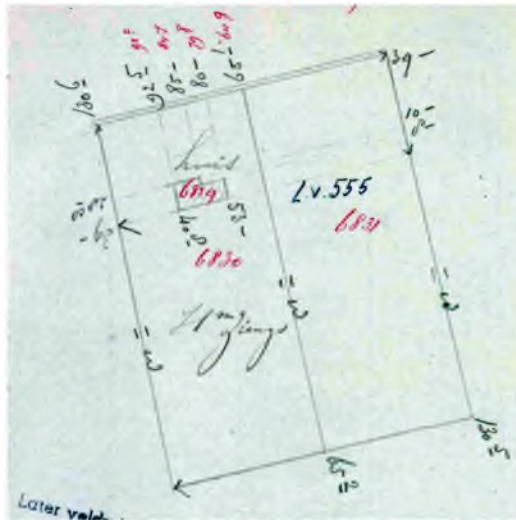
De verhuurder van de woning aan Geert Ziengs (kadastraal perceel D 6732), Lucas Rabbers, had een boerderij op de brink (D 5367). Na zijn overlijden in 1864 werd zijn schoonzoon Boele Lutke (1837-1913) de bewoner van deze boerderij.

Rechtsonder is de Delft te zien, een oud stroompje in Zuidbarge. Het perceel D 3016 was de looikuij, welke door Albert Ziengs bij het looien van huiden werd gebruikt. (Uit: Kadaster, 1880, Emmen, sectie D, zesde blad. Fragment.)

Hermannus Rabbers werd na het overlijden van zijn vader Lucas eigenaar van D 6732. Zijn broer Harm was eigenaar van de boerderij D 6731. De boerderij van Boele Lutke staat niet op deze tekening uit dienstjaar 1887. (Uit: Kadaster, Veldwerk, EMN00, D 118.)

Linksboven: Op de kadastrale kaart van 1880 is op perceel D 3459, dat toen nog geheel uit heide bestond met potlood de omtrek van een woning getekend. In het dienstjaar 1887 wordt van de boerderij die in 1887 werd gebouwd een veldwerktekening gemaakt. (Uit: Kadaster, 1880, Emmen, sectie D, vierde blad. Fragment.)

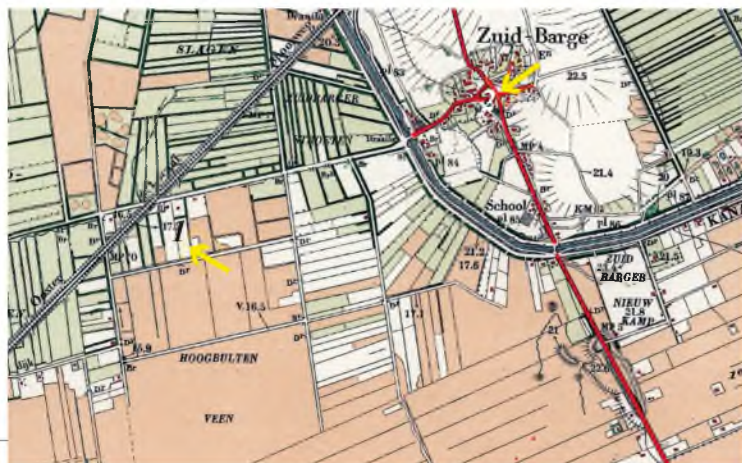
Midden: Op deze veldwerkaart is het huis van Albert en Harm Ziengs op het adres van Rietlandenstraat 50 (D 6829) in 1887 getekend. De afmetingen zijn: Z: ca. 12,2 m; N: ca. 5 m en 8 m; O (achtergevel): 10,2 m; W: (voorgevel/voorhuis): 8 m; voorhuis: 5 m x 8 m = 40 m²; achterhuis: 7,5 m x 10,2 m = 76,5 m². (Uit: Kadaster, Veldwerk, EMN00 D 122)

Rechts: Veldwerkaart van Rietlandenstraat 50 in 1919, waarbij D 6829 en D 6830 'verenigd' worden tot het kadastraal perceelnummer D 9024. De afmetingen zijn: Z: ca. 16,53 m; N: ca. 11,05 m en 5,5 m (16,55 m); O: ca. 12,35 m; W: ca. 8,80 m; voorhuis: 8,8 m x 5,5 m = ca. 48,4 m²; achterhuis: 11,05 m x 12,35 m = ca. 136,4 m². (Uit: Kadaster, Veldwerk, EMN00 D 322)

D 6830 (heide) en D 6831 (heide). Het laatste perceel kwam in handen van erfgenaam Jan Huizing, molenaar in Emmen. Hij verkocht het perceel meteen door aan landbouwer Albert Oosting uit Exloo. In 1906 kocht Harm Ziengs zijn broer Albert uit en was hij de enige eigenaar. Ruim tien jaar later, in 1917, liet Harm Ziengs de boerderij verbouwen. De boerderij werd aanzienlijk groter. De oppervlakte neemt toe van ca. 116,5 m² naar 184,8 m². Het voorhuis werd met 8 m² vergroot, terwijl het achterhuis met 60 m² aanzienlijk werd uitgebreid.

Onroerend goed van Harm Ziengs

Bij zijn overlijden in 1929 bezat Harm Ziengs 7,2 ha aan huis, schuur, erf, weiland en bouwland. Hij had al zijn grondbezit in cultuur gebracht. Hij had het, samen met zijn broer Albert, als heide gekocht, waarna hij het heeft ontgonnen. Zijn vijf zonen Jan (* 1886), Geert (* 1888), Geert (* 1893), Frederik (* 1895) en Gerard (* 1898) zullen hem vaak al op jeugdige leeftijd hebben geholpen. Na het overlijden van vader Harm (1929) en moeder Albertien (1930) hebben de kinderen in 1931 het onroerend goed aan Roelof Evers, Hendrik Betting en Willem Lanting verkocht.

Op dit fragment van de topografische kaart uit het begin van de 20ste eeuw is te zien, dat Harm Ziengs aan de Rietlandenstraat verschillende burens had (zie pijl 1). Bij pijl 2 worden de woningen van Albert Ziengs, Hermannus Rabbers, Harm Rabbers en Boele Lutke aangegeven.

(Uit: www.topotijdreis.nl)

Foto's Albertien Ziengs-Kuper

Door de foto's sterk te vergroten zijn veel details te zien.

Foto 1

Op weg naar de Sleenerstroom kwam Jan Oosting sr. over het zandpad, dat later Rietlandenstraat werd genoemd, langs de boerderij van Harm Ziengs, welke omstreeks 1887 was gebouwd. Gelet op de weinig bladeren aan de bomen, is de foto in het voorjaar of in de herfst genomen.

Op de foto is Albertien Kuper, de vrouw van Harm Ziengs, afgebeeld. Als deze foto omstreeks 1905 is genomen, is het kind op de foto Fenna (* 1903) of Geessien (* 1906).

Ook is duidelijk te zien dat de foto van de woning voor 1919 is genomen. De verhouding van de zijgevels van het voorhuis en het achterhuis komt o.i. overeen met de afmetingen van 5 m en 8 m. Naast het achterhuis staat nog een schuur. Onder de kapschuur is een boerenwagen te zien. Een houten wiel staat tegen een paal van de kapschuur.

Het erf wordt met een hek afgesloten.

Links van het woongedeelte is de waterput te zien.

Albertien Kuper draagt vermoedelijk een groot wollen schort over een gestreepte rok. In een gestreepte rok zit namelijk heel vaak een opnaaisel en dat is duidelijk zichtbaar. Een gestreepte rok past dus altijd. Verder draagt ze een mooi jakje met een vrij kort schootje, passend bij de tijd van 1900-1910. Zo'n mooi jakje past bij zondagse kleding, maar dan wel met een bijpassende rok. Kennelijk heeft zij snel iets moois aangetrokken. Verder een witte ondermuts, met leget, en daaroverheen een zwarte muts. Ook loopt zij niet op klompen, maar op schoenen.⁴

Foto 2

Op foto 2 is aan de bomen te zien dat het zomer is. Verder valt op dat Albertien Kuper in verwachting is. We vermoeden dat zij Geessien (* 1906) op haar arm heeft en dat Fenna (* 1903) naast haar loopt. Zij is op dat moment in verwachting van Albertien (* 1907).

Het lijkt erop dat zij voor fotograaf Jan Oosting sr. een poserende houding aanneemt. Ook heeft zij haar schort afgedaan, zodat zij met haar mooie kleding op de foto komt.

De boerenkar staat in de kapschuur, terwijl tussen de kapschuur en de schuur een hondenkar staat, waar een (witte) kip bijloopt. Naast de kapschuur is een afdak aangebouwd. Voor de kapschuur ligt de mesthoop. Achter de kapschuur is bouwland met koren te zien. Naast de kapschuur is een weiland. Het is met palen en draad afgescheiden van het bouwland.

Rechts op de foto tussen de bomen is een afsluitboom van het erf te zien. Het hek is op deze foto niet te zien. Gelet op de schaduw van de bomen staat de zon in het zuidwesten. Het is al in de namiddag of de vroege avond, toen de foto is genomen.

Albertien Kuper draagt een mooie rok met een 'buissien' met een geplooid schort. Evenals op foto 1 draagt zij een witte ondermuts met daarover een zwarte muts.

Van de kinderen draagt het kleintje een wit schortje. Gezien de korte haartjes zou het grootste kind een jongetje kunnen zijn dat nog niet zindelijk was, maar daar is het dan ook eigenlijk al weer wat te groot voor; ook de voetjes met schoenen zijn vrij groot.

Foto 3

Op foto 3 heeft Albertien Kuper één kind bij de hand vast, terwijl in het grasveld rond de boom vier kinderen in het grasveld zitten.

Als Albertien (* 1907) nog niet was geboren, dan zou zij hier Geessien (* 1906) bij zich hebben, terwijl de andere vier kinderen Frederik (* 1895), Gerard (* 1898), Fenna (* 1903) en Geessien (* 1906) zijn.

Op het erf staat ook een koets, waar een koetsier in zijn kostuum wacht tot zijn passagier klaar is om verder te worden vervoerd. Voor de koets waren twee paarden ingespannen, vermoedelijk een schimmel en een vos.

Weliswaar had Jan Oosting sr. geen koets, maar zijn zwager en overbuurman Rudolph Otto Arend van Holthe tot Echten (1849-1908), kantonrechter in Emmen, had zowel een kleine koets als een landauer. Ook had hij een koetsier in dienst: Bertus Kromkamp.⁵ Kromkamp was ook tuinman bij Van Holthe tot Echten. In het boek *Het dierenpark van mijn vader* (Beilen, 2020) van Jan Oosting staat op bladzijde 7 een prachtige foto met Bertus Kromkamp in vol ornaat op de bok van de landauer. Voor de koets waren twee donker gekleurde paarden ingespannen.

Voor de kapschuur staat een houten boerenwagen met daarop korengarven, waarschijnlijk roggegarven, geladen. Rechts op de foto zijn ganzen te zien.

Foto Harm Ziengs

Foto 4

Op foto 4 poseert Harm Ziengs voor fotograaf Jan Oosting sr. Er zijn twee paarden voor de boerenkar gespannen, een schimmel en vermoedelijk een vos. Het lijkt erop dat de beide paarden dezelfde zijn als op de vorige foto.

Of Harm Ziengs twee paarden in bezit had, is de vraag. Als zoon van een schoenmaker had hij al op jonge leeftijd als knecht en later als arbeider zijn inkomen moeten verdienen. Nadat hij in 1886 met Albertien Kuper was gehuwd, had hij samen met zijn broer Albert geld geïnvesteerd in een eenvoudige behuizing op een perceel heide aan de Rietlandenstraat. Hij zal ook hier de kost hebben verdiend met werken voor anderen, bijvoorbeeld bij zijn broer Albert. Hij zal waarschijnlijk voor hem hebben gewerkt bij het slachten van vee, het looien van huiden en werkzaamheden op het bouwland en de weilanden. Andere landbouwers zal hij bij het in cultuur brengen van heide hebben geholpen. Hij zal alles hebben aangepakt om zijn gezin van een goed bestaan te verzekeren.

Onduidelijk is voor ons of de beide paarden werkpaarden waren of tuigpaarden die altijd voor de koets liepen. Het is mogelijk dat het dezelfde paarden waren als die op de vorige foto voor de koets stonden, maar de sjees is niet op de foto te zien. Het is ook mogelijk dat de paarden van een boer waren voor wie Harm Ziengs aan het werk was. Het zou kunnen zijn, dat paarden en boerenwagen op het erf stonden, toen Jan Oosting op zijn fiets voorbij kwam en zijn kans schoon zag om Harm Ziengs te vragen voor hem te poseren. Harm Ziengs is daarop even in huis geweest om zich op zijn mooiste te kleden: zijn zondagse pet op, jas aan en een stropdas voor.

Deze foto is op een andere dag dan de vorige foto gemaakt. Op de vorige foto is de boerenkar nog met koren beladen. Daarnaast zijn er op deze foto geen koeien in het weiland te zien.

Verder valt op deze foto op, dat bij het voorhuis een platte, houten kruiwagen staat. Ook is er een betimmering om de waterput zichtbaar, welke ook, zij het vaag, op de vorige foto te zien is.

Rond de boerderijen lopen drie kippen, twee witte en één zwarte. Rechts van de kapschuur lopen drie zwartbonte koeien, wellicht van Harm Ziengs of van zijn broer Albert.

Harm Ziengs draagt op deze foto een zwart lakens pak en pet. Hij draagt verder of een wit overhemd of een plastron met een voorloper van een stropdas. De zogenaamde stropdas werd achter in elkaar gehaakt. Zondagse dracht dus.

De boerderij van het gezin Evers op het adres Rietlandenstraat 50.

(Uit: Reuvekamp, T., Het verleden verlicht, Zuidbarge 2011, blz. 257. Historische Werkgroep Zuidbarge.)

Roelof Evers

Na het overlijden van Harm Ziengs in 1929 verkochten zijn erfgenamen de woning met schuur en erf aan het echtpaar Roelof Evers (12-09-1899 - 02-09-1985) en Annegien Bults (26-09-1896 - 05-03-1984).

Na de ruilverkaveling verhuisde het echtpaar Evers naar een boerderij op het adres Nieuw-Amsterdamsstraat 64.⁶

De boerderij aan de Rietlandenstraat werd in 1981 afgebroken en moest plaats maken voor woningen aan de Sierduif in de wijk Rietlanden.

Noten

- 1 *B.J. Mensing*, Toen kinderen nog op straat speelden, *Beilen 2009*, blz. 1-24.
De familie Oosting is door hem beschreven in: B.J. Mensing, Toen alles nog anders was, *Beilen 2002*, blz. 63-108.
In beide boeken staan foto's van Jan Oosting.
- 2 *Reuvekamp, T.*, Het verleden verlicht, *Zuidbarge 2011*, blz. 89-90 en 275.
- 3 *Reuvekamp*, Het verleden, blz. 275.
- 4 *Informatie van Watze en Albertje Steensma*. Zij vertelden ook over de kleding van de personen op de foto's 2 en 4.
- 5 *Bertus Kromkamp (Smilde, 24-11-1854 - Winschoten, 14-02-1942)*, gehuwd met *Hilligje Wisman (Smilde, 06-03-1855 - Emmen, 17-07-1924)*.
- 6 *Reuvekamp*, Het verleden, blz. 257.

Weet u meer over de familie Ziengs uit dit artikel of kunt u iets over de vier gepubliceerde foto's vertellen dan kunt u contact opnemen met Gerben Dijkstra: gjd50@ziggo.nl of 06-50805953.

*Boven: De contouren van de boerderij van Ziengs (D 3459 en D 6829/D 9024) door Anne Post (Norg) op de kaart met de huidige situatie ingetekend.
Onder: De Sierduif anno 2023 (Foto: Ina Meilink)*

Genealogie Ziengs, Zuidbarge

Albert Geerts (Valthe, 26-02-1765 – Valthe, 25-02-1840), schoenmaker te Valthe, voor 1803 gehuwd met Grietien Harms (?, 1778 - Valthe, 10-06-1813).

In het haardstedenregister van 1804 wordt Albert Geerts als 'keuter' te Valthe vermeld. In 1830 wordt Albert Geerts Ziengs in de huwelijksakte van zijn dochter Hillechien als 'slachter' vermeld.

Kinderen, onder andere:

- 1- Hillegien Ziengs (Odoorn, 15-02-1803 - Zuidbarge, 06-03-1873) huwde op 25-11-1830 te Odoorn met de boerenknecht Lambert Hindriks (Borger, 04-05-1800 - Wilhelmsoord, 15-09-1879), zoon van arbeider Hindrik Lamberts en Lammegien Jaspers.
- 2- Harm Geerts Ziengs (doopdatum: 30-03-1807 - Valthe, 01-05-1871) huwde op 23-01-1830 te Odoorn met Trientien van der Veen (Gasselte, doopdatum: 02-04-1804 - Valthe, 14-10-1874), dochter van Klaas Gerrits van der Veen en Ebeltien Lammers. (Zijn schoenmakerij in Valthe groeide uit tot de Ziengs / Scapino schoenzaken. Zie: T. Reuvekamp, *Het Verleden verlicht*, blz. 89.)
- 3- Geert Ziengs (Odoorn, 03-08-1810 - Zuidbarge, 28-04-1870)

Geert Ziengs (Odoorn, 03-08-1810 - Zuidbarge, 28-04-1870)

Op 26-06-1843 te Odoorn gehuwd met Fenna (Klaasens) Wigchers (Odoorn, 24-01-1819 - Zuidbarge, 12-12-1870), dochter van landbouwer Jan Klaasens en Albertien Lourents.

Hun kinderen waren:

- 1- Albert Ziengs (Odoorn, 14-09-1843 - Emmen, 25-12-1911) is op 07-03-1872 te Emmen gehuwd met Hillegien Reinders (Emmen, 05-07-1844 - Emmen, 18-07-1925), dochter van Jan Reinders en Grietien Hilbrands.
- 2- Jan Ziengs (Zuidbarge, 26-10-1845 - Zuidbarge, 26-10-1846).
- 3- Albertien Ziengs (Zuidbarge, 13-05-1848 - Zuidbarge, 13-05-1885) huwde op 26 juni 1871 te Emmen met landbouwer Harm Betting (Zuidbarge, 15-04-1837 - Zwolle, 22-12-1906), zoon van Jan Betting en landbouwster Annegien Sikken. Als weduwnaar was hij op 18-05-1905 te Emmen gehuwd met dienstmeid Leeuwte Winters (Sleen, 11-03-1864 -), dochter van Hannes Winters en Trijntje Oldersma. Zij had al een bewogen leven achter de rug. Twee keer was zij ongehuwd in de kraam gekomen.
- 4- Jan Ziengs (Zuidbarge, 10-01-1851 - Sleen, 08-05-1916) huwde op 25-05-1877 te Emmen met Hinderika Reinders (Emmen, 17-09-1854 - Sleen, 27-11-1929), dochter van Jan Reinders en Grietien Hilbrands.
- 5- Grietien Ziengs (Zuidbarge, 11-10-1853 - Westenesch, 16-04-1889) huwde op 23-05-1878 te Emmen met Jan Weken (Westenesch, 25-02-1852 - Westenesch, 22-05-1931), zoon van Hindrik Weken en Trientien Harms Franssen.
- 6- Harm Ziengs (Zuidbarge, 24-07-1856 - Zuidbarge, 25-07-1929); op 24-06-1886 te Emmen gehuwd met Albertien Kuper, dochter van Jan Kuper en Geessien Grootjans.
- 7- Trientien Ziengs (Emmen, 27-05-1859 - Westerbork, 30-06-1944) huwde op 13-04-1883 te Emmen met landbouwer Jan Kuper (Weerdinge, 03-01-1860 - Emmen, 06-11-1930), zoon van landbouwer Jan Kuper en Geessien Grootjans.

Albert Ziengs (Valthe 14-09-1843 - Emmen, 25-12-1911) huwde op 7 maart 1872 te Emmen met Hille-gien Reinders (Emmen, 05-07-1844 - Zuidbarge, 18-07-1925).

Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren:

- 1- Geert Ziengs (Zuidbarge, 08-01-1873 - Zuidbarge, 12-04-1892).
- 2- Grietien Ziengs (Zuidbarge, 31-07-1874 - Zuidbarge, 11-08-1876).
- 3- Jan Ziengs (Zuidbarge, 23-06-1876 - Zuidbarge, 09-10-1878).
- 4- Gerard Ziengs (Zuidbarge, 24-02-1878 - Zuidbarge, 1960) huwde op 14-05-1907 te Emmen met Willemina Reinders (Emmen, 18-01-1883 - na 1960), dochter van Jan Reinders en Roelfien Wiggers. Het echtpaar woonde ook op het adres Zuidbargerstraat 46. Hij was zowel slachter als schoenmaker van beroep.
- 5- Jan Ziengs (Zuidbarge, 22-06-1880 - Sleen, 16-10-1965) huwde op 12-09-1909 te Sleen met Hendrikje Dobben (Dalen, 21-02-1884 - 28-01-1966), dochter van Berend Dobben en landbouwster Mina Kregemeijer. Hij was molenaar in Noord-Sleen.
- 6- Fenna Ziengs (Zuidbarge, 26-06-1882 - Emmen, 26-04-1946) huwde op 11-05-1905 te Emmen met landbouwer Hendrik Katoen (Emmen, 18-03-1878 - Emmen, 02-08-1947), zoon van landbouwer Johannes Katoen en Femmegien Steenbergen.

Harm Ziengs (Zuidbarge, 24-07-1856 - Zuidbarge, 25-07-1929); op 24-06-1886 te Emmen gehuwd met Albertien Kuper (Emmen, 07-01-1865 - Zuidbarge, 24-03-1930), dochter van Jan Kuper en Geessien Grootjans.

Uit dit huwelijk werden tien kinderen geboren:

- 1- Jan Ziengs (Zuidbarge, 30-12-1886 - Schoonoord, 06-02-1960) huwde op 29-05-1913 te Emmen met Gezina Suvee (Emmen, 17-08-1887 - Schoonoord, 19-03-1961), dochter van landbouwer Jan Suvee en Janna Kamps. Zij woonden achtereenvolgens op de adressen Rietlandenstraat 76 en Zwaaiikom 35. (Zie: T. Reuvekamp, *Het Verleden verlicht*, blz. 90, 260-261 en 299.) Daarna zijn zij naar Schoonoord vertrokken.
- 2- Geert Ziengs (Zuidbarge, 26-10-1888 - Oosterhesselen, 29-09-1977) huwde op 17-04-1912 te Emmen met Geesje Dijks (Orvelte, 18-06-1889 - Oosterhesselen, 29-09-1977), dochter van Geert Dijks en landbouwster Metjen Strijk. Het echtpaar woonde in Oosterhesselen.
- 3- Gesien Ziengs (Zuidbarge, 02-09-1890 - Zuidbarge, 23-11-1896).
- 4- Geert Ziengs (Zuidbarge, 23-09-1893 - 1978) huwde op 03-05-1919 te Emmen met Fennegien Wichers, 23, geboren te Emmen, dochter van landbouwer Hendrik Wichers en Gesina Stuulen. Hij was transportondernemer en had zijn bedrijf op het adres Laadweg 32. (Zie: T. Reuvekamp, *Het Verleden verlicht*, blz. 90 en 243.)
- 5- Frederik Ziengs (Zuidbarge, 17-12-1895 - 1982) huwde in 1918 met Rolina Dolfing. Hij was smid op het adres Zuidbargerstraat 82. (Zie: T. Reuvekamp, *Het Verleden verlicht*, blz. 90 en 282.)
- 6- Gerard Ziengs (Zuidbarge, 16-09-1898 - Emmen, 07-01-1980) huwde op 30-04-1921 te Emmen met Jantje Boelen (Emmen, 19-03-1899 - 19-08-1980), dochter van landbouwer Jan Boelen en Zwaantien Eding.
- 7- Gesien Ziengs (Zuidbarge, 09-09-1900 - Zuidbarge, 02-03-1904).
- 8- Fenna Ziengs (Zuidbarge, 14-01-1903 - Emmen, 02-02-1996) huwde op 07-05-1929 te Emmen met Hendrik Fransen (Emmen, 12-12-1898 - Emmen, 04-10-1960), zoon van arbeider Harm Fransen en Hillegien Hindriks.
- 9- Geessien Ziengs (Zuidbarge, 08-01-1906 - Sleen, 04-03-1987). Zij was met Roelof Eding (Sleen, 23-05-1908 - Sleen, 05-06-1997, zoon van arbeider Jan Eding en Jantien Reinink) gehuwd. Zij woonden in Sleen.
- 10- Albertien Ziengs (Zuidbarge, 04-12-1907 - voor 1994). Zij was met Andries Kootstra gehuwd. Het echtpaar woonde in Schoonoord.

Samengesteld door:

G.J. Dijkstra, gjd50@ziggo.nl

Wie weet meer over een schilderij?

In de *Kroniek* van maart 2023 stond bij de rubriek *Wie weet meer?* een oproep betreffende de voorstelling en de herkomst van een schilderij.

Op de eerste foto bij het artikel zagen we de leider van de distributiedienst in Emmen, Franciscus Gerardus Aloysius Despomare (Uithoorn, 25-06-1910 - Noordwijkerhout, 25-05-1962), tijdens de Duitse bezetting lid van de NSB, zittend in de woonkamer van het pand Stationsstraat 5. Dit huis was voor 2 oktober 1942 de woning van de gedeporteerde joodse broers Sander en Herman Jakobs.

Aan de muur hing het betreffende schilderij dat ver-groot op de tweede foto te zien was (zie ook de foto rechtsboven op de binnenzijde van het omslag). Het vermoeden bestond dat het meubilair en het kunstwerk in de woonkamer ook van de broers Jakobs was geweest, maar in het dossier 'ontruiming joodse woningen' wordt vermeld dat de woning van de broers Jakobs zou zijn ontruimd. Dat betekent dat het meubilair van Despomare was.

Aangezien Despomare op het eind van de oorlog omgang had met de dubieuze kunsthandelaar Kaminski en van hem schilderijen had gekocht kon het schilderij roofkunst zijn. Inmiddels is door onderzoek van Gerben Dijkstra en Henk Vos bekend dat zich op op 3 april 1946 in het gemeentehuis te Emmen vier schilderijen van de kunstschilder Jos Svoboda bevonden: het schilderij 'Tunis', het schilderij Bedumermädel en twee schilderijen met een zeegezicht.

Het schilderij in de *Kroniek* van maart 2023 was een gezicht op een dorp of stad met huisjes en een opvallend stompe kerktoeren, dus geen schilderij van Jos Svoboda.

Er kwam één reactie op de oproep, maar bij navraag bij de historische vereniging in die plaats bleek het onjuist te zijn.

Door gebruik te maken van Google was er meer succes. Door de afbeelding van het schilderij in te voeren kwamen er een heleboel afbeeldingen

en een daarvan was een wenskaart (!) met Gelukkig Nieuwjaar. De achtergrond van die kaart had dezelfde afbeelding als die van het schilderij (hetzelfde standpunt, huizen en de stompe toeren). Het verschil was, dat de wenskaart verder een winterlandschap had (op de voorgrond ijs en sneeuw) en het schilderij was 's zomers. Door deze kaart aan te klikken kwam ik op de website van RTV-NOF (Noordoost-Friesland). Er werd contact opgenomen met deze omroep met de vraag: Is dit een dorp of stad in jullie regio? Het antwoord was negatief en gedacht werd aan Leeuwarden met de Oldenhove. Daarop werden de afbeeldingen en het verhaal uit de *Kroniek* naar Tresoar (het archief in Leeuwarden) gestuurd. Het antwoord kwam enkele dagen later: Wij menen zeker te weten dat het Zierikzee is. Met daarbij een verwijzing naar een kunstveilinghuis. Op hun website was te zien dat zij juist een ets hadden verkocht met een vrijwel identieke afbeelding met als titel 'Het bolwerk Zierikzee', gemaakt in 1929 door Hendrik Roodenburg. Het verhaal over het schilderij werd doorgestuurd naar het betreffende veilinghuis en die zouden er op terugkomen, maar dat is tot nu toe niet gebeurd.

Kaminski

In november 1944 kwam Alfons Kaminski met vrouw, dochter en een huisknecht uit Winschoten in Emmen, waar hij zich als SS-officier voordeed. Hierdoor wist hij de door de Duitsers gevorderde woning op het adres Angelsloërdijk 7 te bemachtigen. Toen officieren van de Duitse Wehrmacht er achter kwamen, dat hij geen officier in het Duitse leger was, wist hij via zijn contacten met burgemeester Best toch in de woning te blijven. Het gemeentebestuur stelde zich tegenover de eigenaar van de woning garant voor de te betalen huur.

Vanaf boven:

Het schilderij van Zierikzee in de kamer van Despomare. De maker van het schilderij is niet bekend? Wie kan helpen?

Het schilderij 'Het botwerk Zierikzee', gemaakt in 1929 door Hendrik Roodenburg.

*Zierikzee, zomer 2023
(Foto: Albert Zijnga)*

Kaminski had een grote verzameling schilderijen bij zich. Af en toe kwamen notabelen uit Emmen en de buitendorpen bij hem in huis om zijn kunstschaten te bekijken. Een getuige verklaarde dat hij ook een paar schilderijen aan hen heeft verkocht. Vooral nog is van Despomare alleen bekend, welke schilderijen hij kocht.

Toen in het voorjaar ook bombardementen bij het Emmer station plaatsvonden, leek het Kaminski verstandiger om de schilderijen te verplaatsen. Via zijn kennis Despomare kwam hij in contact met enkele personen in Schöninghsdorf. Hier kon hij zijn schilderijen verbergen.

Enkele dagen voor de bevrijding verdween hij uit Emmen. Via zijn contacten in Schöninghsdorf vond hij woonruimte in Osterbrock.

Volgens een overlijdensakte zou hij in juni 1946 aan maagkanker in het ziekenhuis in Meppen zijn overleden. Zijn vrouw en dochter gingen in Hamburg wonen.

Wie meer weet over Despomare en/of Kaminski kan contact opnemen met Gerben Dijkstra, gjd50@ziggo.nl of 06-50805953.

GROTE LEDENWERFACTIE

De Historische Vereniging stelt zich ten doel om te groeien qua ledenaantal. Helpt u onze vereniging groter worden? We hebben een speciale actie en vragen alle leden mee te helpen om nieuwe leden in te schrijven. U kent vast wel mensen in de kennissen- of familiekring die interesse hebben in de historie van Zuidoost-Drenthe en de herinneringen aan vroeger. U kunt ons helpen op twee manieren:

1- U maakt iemand direct lid door het inschrijfformulier in te vullen en te laten ondertekenen (zie: www.hvzod.com of bel 06-15683141). Het nieuwe lid krijgt dan gratis het decembernummer 2023 en indien nog voorradig alle Kronieken van 2023. U krijgt als beloning een cadeaubon van 10,00 euro.

2- U geeft ons het adres en telefoonnummer door van iemand waarvan u denkt dat hij/zij het wellicht leuk vindt onze *KRONIEK* te ontvangen. Wij sturen dan gratis het decembernummer 2023 op. Vervolgens nemen wij enkele weken later contact op met diegene, waarbij wij vragen of hij/zij lid van onze vereniging wil worden. Als iemand lid wordt, krijgt u alsnog een cadeaubon van 10,00 euro. De cadeaubonnen ontvangt u in de maand maart 2024, nadat de betaling van het nieuwe lid op onze bankrekening staat.

Wij wensen u veel succes en alvast bedankt voor uw medewerking.

Omslag voorzijde: Een foto van een glasnegatief van Jan Oosting (1863-1941), welke omstreeks 1907 in Zuidbarge is gemaakt. De foto is door Uitgeverij Drenthe ingekleurd. Op de foto staat Albertien Ziengs-Kuper met twee van haar kinderen (zie ook bladzijden 24-31).

Op de achtergrond een deel van de kaart van Drenthe van 1634 van C. Pijnacker (eerste versie)

